Агазеҭ шьаҭаиркит Д.И. Гәлиа 1919 ш. февраль 27 азы

АԤСНЫ

Ареспубликатә ҳәынҭҳәарратә усҳәарҳа «Аҳснымедиа»

2025 ш. апрель 3 № 23-24 (21 629)

Бадра Гәынба ҭоуба иуит

Инапынҵақәа рынагӡара далагеит

Шарида Торчуа

Апрель 2 рзы Аҟәа имҩаԥысит Аԥсны Аҳәынҭқарра Ахадас иалху Бадра Зураб-иԥа Гәынба инапынҵақәа рынагӡарахь инеира иазку агәырҕьаратә еилатәара.

Аҟараул Аҳәынҭқарратә бираҟ анышәнаргала ашьҭахь дықәгылеит Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба. Уи еизаз идирдырит агәырҕьаратә еилатәара зхы алазырхәырц Аԥсныҟа иааз асасцәа.

Аԥсны Аҳәынҭқарра Ахадас иалху Бадра Гәынба, Аконституциатә усӡбарҭа аусзуҩцәа шыҟоу, Аԥсны Аҳәынҭқарра Аконституциа атекст инапы нақәҵаны, Аԥсны жәлар рҿаԥхьа ҭоуба иуит.

«Ҭоуба зуеит, сымч-сылша, схысыхшыҩ, сыԥсҭазаара зегьы Сыԥсадгьыл, сыуаажәлар рымаҵ аура ишазыскуа, сыжәлар ирымҭаны снапаҿы иҟало амчра ҳҳәынҭқарра Аконституциа, иахьатәи уи амш, уаҵәтәи уи аԥеиԥш рыхьчараз схы ишасырхәо. Жәлар рылахь соуааит иԥшьоу абри ахықәкы сацәхьаҵны санықала. Иа Анцәа Ду, сухәоит Сыԥсадгьыли сыуаажәлари рымаҵ аураҿы амчи алшареи суҭарц!»

Бадра Гәынба ҭоуба анышьҭеиҵа ашьҭахь иадырҳәеит Аԥсны Аҳәынҭқарратә Гимн. Анаҩс, Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба Аԥсны Ахадас иалху Бадра Гәынба инапы иаиркит Ахада имчра атрибутқәа – Аԥсны Аҳәынҭқарра Абираҟ,Аԥсны Аҳәынҭқарратә Герб асахьа, «Аԥсны Аҳәынҭқарра Ахада» ҳәа аҩыра зну амҳәыр, иара убас Арбџьар Мчқәа ркомандаҟаҵаҩ хадак иаҳасабала Ахада иҵакы иахаҿроу аҳәа, аԥсуа лабашьа – аҟәыҕареи ахачҳареи ирсимволу.

Абри аышьҭахь Аԥсны Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба ажәа ииҭеит Аԥсны Аҳәынҭқарра Ахада Бадра Зураб-иԥа Гәынба. Уи иқәгылараҿы иҳәеит: «Акыр иаԥсоу ҳауаажәлар, ҳаҭыр зқәу асасцәа! Ҳаԥсадгьыли ҳауаажәлари рымаҵ аура иазку иԥшьоу аусқәа ансыдыскыло аминуҭқәа рзы даҽа аамҭак еиԥшымкәа иснырueит схы иадысҵо аҭакԥхықәра. Исырҭаз агәрагаразы ҭабуп ҳәа расҳәар сҭахуп Аԥсны иқәынхо ажәлар зегьы. Имариамызт имҩаԥысыз алхрақәа, аамҭала ирыцын аиҿагыларакәа, аха ҳажәлар ишырҟазшьоу еиԥш, иаадырԥшит аҟәыҕара, Аԥсадгьыл аԥеиԥш азхәыцра.

Аҳәынҭқарра Ахада инапынҵақәа рынагӡара саналаго аамҭазы исҭахуп рҿаԥхьа схырхәарц Аԥсны Ахьыԥшымра зхы ақәызҵаз ҳаибашьцәа. Сшәыҳәоит урҭ афырхацәа минуҭктәи аҿымҭрала иаҳгәалаҳаршәарц.

Ҳаҭыр зқәу аҩызцәа алхрақәа ирылагӡаны Аԥсны араионқәа зегьы рҟны имҩаԥаҳгон аиԥыларакәа. Уаҟа ҳрылацәажәон ҳҳәынҭқарра аҿиаразы мҩақәас иҳбо. Ҳауаажәлар ржьара ҳхы иаҭәаҳамшьеит, иаҳзынамгӡо агәыҕракәа раҳамҭеит. Убарҭ аиԥыларакәа ирҭагӡаны иазгәаҳҭон, иахьагьы исҳәоит, ҳажәлар ирыбзоураны снапаҿы иҟоу амчра ԥсыцқьарыла ҳауаажәлари ҳаԥсадгьыли рымаҵ аура ишазыскуа.

32 шықәса раԥхьа Аԥсны Аҳәынҭқарра раԥхьатәи Ахада Владислав Арӡынба инапхгарала ҳажәлар иргеит Аиаира ду. 2008 шықәса рзы аԥсуа ҳәынҭқарра Ахьыԥшымра азханаҵеит адунеи аҟны зегьы реиҳа ирeиҳау аҳәынҭқарра Урыстәылатәи Афедерациа. Ари аҭоурыхтә хҭыс иадҳәалоуп Аԥсны аҩбатәи Ахада ихьӡ Сергеи Уасил-иԥа Багаԥшь.

Ҳара иахьа Аԥсны анапхгара азҭо иаҳуалуп ҳԥызацәа иаҳзаанрыжьыз аус ахьчареи аизырҳареи. Ҳбызшәа аиқәырхара, ҳажәлар рҭышәнтәалара абзазара аԥҵара, аекономика арҿиара, Урыстәылеи Аԥсни реиҩызара арҕәҕәара, абарҭ роуп зегьы раԥхьа иргыланы хшыҩзышьҭра зҭатәу ҳусураҿы.

Ҳаидгыланы ҳаԥсадгьыл аинтерессқәа аԥхьагылара рыҭаны аус ҳаназнеи, хымԥада ауадаҩрақәа зегьы ҳариааиуеит. Агәра ганы сыҟоуп Аҳәынҭқарра аргылараҿы аихьӡара дуқәа шаҳзыԥшу».

Аҳәынҭқарра Ахада инапынҵақәа рынагӡарахь инеира иазкыз агәырҕьаратә еилатәара иалахәыз Урыстәылатәи Афедерациа Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы актәи ихаҭыԥуаҩ Сергеи Кириенко Аԥсны Ахада Бадра Гәынба хаҭала дидныҳәало иқәгылара аԥсышәала далагеит. Иара убас иазгәеиҭеит Урыстәылатәи Афедерациа Апрезидент Владимир Владимир-иԥа Путин иҟынтәи адныҳәаларатә шәҟәы шаашьҭу. Уаҟа иаҳәоит: «Ҳаҭыр зқәу Бадра Зураб-иԥа, гәыкала ишәыдысныҳәалоит Аԥсны Аҳәынҭқарра Ахадаразы шәнапынҵақәа рынагӡара шәахьалагаз. Харҭ ҳҳәынҭқарракәа реизыҟазаашьа ҿиоит аиҩызареи аусеицуреи рыла. Сақәгәыҕуеит Шәара Аҳәынҭқарра Ахадас шәыҟанаҵ урҭ аизыҟазаашьақәа иҵегьы рыҽедырҕәҕәаап ҳәа.

Аиашьаратә жәларқәа Урыстәылеи Аԥсни иаку ҭоурыхла еидҳәалоуп. Ҳара ҳзы зегьы реиҳа ихадоуп Аџьынџьтәылатә еибашьра Ду аҟны Аиааира. Ари амш азгәаҭо аурысқәеи аԥсуааи иаадырԥшуеит иеибашьуаз рышҟа ирымоу аҳаҭыр.

Ааԥхьара шәысҭоит маи 9, 2025 шықәсазы Москва ақалақь аҟны имҩаԥысраны иҟоу Аџьынџьтәылатә еибашьра Ду аҟны игаз Аиааира 80 шықәса ахыҵра иазку аныҳәа ашҟа.

Даараӡа сеигәырҕьоит, акрызҵазкуа абри амш аҽны Урыстәыла аҳҭны-қалақь аҟны шәбара», – ҳәа азгәаҭоуп адныҳәаларатә шәҟәы аҟны.

Агәырҕьаратә еилатәара аҟны иқәгылаз Аахыҵ-Уаԥстәыла Ахада Алан Гаглоев Бадра Гәынба дидныҳәалао, иазгәеиҭеит Аҳәынҭқарра Ахада иалхрақәа рҟны иигаз аиааира шаҳаҭра шауа аԥсуа жәлар иара ишҟа иаадырԥшыз агәрагаразы. «Шәара шәыхьӡ аԥсуа жәлар агәыҕреи, аҭышәынтәалареи, аҿиареи адырҳәалоит. Агәра згоит, ишәымоу аԥышәа шәхы иархәаны, ишәанызаны, стратегиатә қәыԥшыларыла азҵаарақәа рызнеира, аҳәынҭқарра аҿаԥхьа иқәгылоу ауадаҩрақәа рыӡбара шалнаршо. Харҭ ҳажәларқәа реиҩызара ашәышықәсақәа иргәылганы иааргоит, ҳаиашьаратә еизыҟазаашьақәа аамҭала иԥышәоуп, ҳҭоурых узеиҟәымҭхо еидҳәалоуп», – иҳәеит Алан Гаглоев иқәгылараҿы. Иара убасгьы иазгәеиҭеит август 26, 2008 шықәса аҩ-жәларк рзы акрызҵазкуа рыцхәны аҭоурых аҟны ишаанхо. Ари амш аҽны Урыстәылатәи Афедерациа аҭоурыхтә ӡбамҭа аднакылеит, азхаҵара роуит Аԥсни Аахыҵ-Уаԥстәылеи.

Аԥсны Аҳәынҭқарра Ахада инапынҵақәа рынагӡарахь инеира иазкыз агәырҕьаратә еилатәара аҟны иқәгылеит Никарагуеи, Венесуелеи, Приднестровтәи Молдавтәи Ареспубликеи рхаҭарнакцәа.

Никарагуа ацҳаражәҳәаҩ Альба Асусена Торрес Мехеиа Бадра Гәынба дидныҳәало, урысшәала Дырмит Гәылиа иажәеинраала даԥхьеит. Лара иазгәалҭеит аԥсуа жәлар рыԥсадгьыл аиқәырхареи ахьыԥшмреи рзы иаадырԥшуа афырхаҵара даараӡа ишыҳараку.

Агәырҕьаратә еилатәара иалахәын иара убасгьы ҳџьынџьуаа рхаҭарнакцәа, Урыстәылатәи аполитикатә, ауаажәларратә усзуҩы Сергеи Бабурин, Апсны анҵыҵ еиуеиԥшым аҳәынҭқарратәи, аполитикатәи, ауаажәларратәи усзуҩцәа уҳәа аӡәырҩы асасцәа.

Сергеи Кириенкои Бадра Гәынбеи ҩ-қыҭак ирҭааит

Афырхаҵара аорден ианашьоуп

Урыстәылатәи Афедерациа Ахада Владимир Путин Иуԥсҟала арратә операциа ҷыда амҩаԥгараан иҭахаз аԥсуа еибашьҩы Феликс Гәазаа ианашьоуп Афырхаҵара аорден.

Иҭахаз аибашьҩы иашьа Гиви Гәазаа аҳамҭа ду инапаҿы ииркит Урыстәыла Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы актәи ихаҭыԥуаҩ Сергеи Кириенко.

Аԥсны Ахада инапынҵақәа назыгӡо Бадра Гәынбеи Сергеи Кириенкои аҭааит Гәдоуҭа араион Џьырхәа ақыҭа, ашәҭқәа шьҭарҵеит Феликс Гәазаа инышәынҭраҿы.

«Урыстәыла ауаажәлар зегьы ахәшьара ҳаракы арҭоит, ҭабуп рҳәоит асуверенитет азы, адунеи аҟны ахатә ҭыԥ азы Урыстәыла ақәԥара азҵаара анырызбаиаҳхаштуам. Рыцҳарас иҟалаз, шәашьа даҳзырхынҳәуам, уи Дфырхаҵаҵәҟьоуп! Абри аҳамҭа шәҭаацәараҿы иҵәахызааит», – иҳәеит Сергеи Кириенко афырхаҵа иашьа аорден иҭауа.

Иара убри аҽны Аԥсны Ахадас иалху Бадра Гәынбеи Урыстәыла Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы актәи ихаҭыԥуаҩ Сергеи Кириенкои Гәдоуҭа араион Хәаԥ ақыҭа иаҭааит.

Аԥсуа қыҭаҿ асас дахь иԥылеит шәаҳәарыла, кәашарыла.

Сергеи Кириенко дымҩахыҵит жәлар рмузыкатә арҳәагақәа ҟазҵо аҟаза Уасил Арухаа иҭаацәара ашҟа. Аҩнаҭа аԥшәма иҷкәынцәа, руаӡәк жәлар рарҳәагақәа Рҳәынҭқарратә оркестр данапхгаҩуп, изеиҭарҳәеит аԥсуаа амузыкатә рҳәагақәа злырхуа аматәахәқәа ртәы.

Ҳәарас иаҭахузеи, аҳамҭақәагьы еимырдеит. Сергеи Кириенко ирҭеит аԥхьарца. Легендак иаҩызоу арратә корреспондент

уа имариам аамҭазы аԥсуа жәлар рҵеицәа рыжәҩахыр еидҵаны иахьҳавагылоу азы. Иара убасҵәҟьа аамҭаказы Урыстәылаа Аԥсны ахьыԥшымразы еибашьуан. Ҳара ари ахаангьы Семион Пегов, Арухаа рҭаацәарахь акырынтә имҩахыҵхьоу, Аԥсны Ахадас иалху Бадра Гәынба ҳамҭас ииҭеит Донбасс иҭадырхаз англыз танк злыху аџыр ала иҟаҵаз аҳәызба.

Атеатр Жәларбжьаратәи Амш

Адныҳәалара

Март 27 азы Аԥсны Ахада инапынҵақәа назыгӡо Бадра Гәынба атеатр аусзуҩцәа ирыдиныҳәалеит рзанааҭтә ныҳәа – атеатр Жәларбжьаратәи амш.

«Ари асцена азҟазацәа рымацара ракәымкәа, аҟазара абри ахкы ҷыда абзиабаҩцәа зегьы ирныҳәоуп.

Иахьа алшара ҳамоуп атеатртә дунеи ԥшӡа иамадоу ауаа ҭабуп ҳәа раҳҳәарц азы. Шәара алагаламҭа ду ҟашәҵоит аԥсуа хәаԥшҩы гьамала, цәаҩабзиала иааӡараҿы, шәара шәырҿиара агәацԥыҳәара унаҭоит, агәҭахәыцрақәа рахь ухы дырхоит, иудырҵоит аԥшӡара абашьа, аҟазара аилкаашьа», – иазгәаҭоуп адныҳәалараҿы.

Иахьа қәҿиарала аус руеит ԥшь-театрк – С.Ҷанба ихьӡ зху Аԥсуа ҳәынҭқарратә драматә театр, Ф.Искандер ихьӡ зху адрама Аҳәынҭқарратә аурыс театр, аҿар Рҳәынҭқарратә театр, Шә.Ԥачалиа ихьӡ зху акомедиа Тҟәарчалтәи атеатр.

Бадра Гәынба атеатрқәа рколлективқәа ирзеиҕьеишьеит ақәҿиаракәа, арҿиаратә аартракәа, ахәаԥшыҩцәа рыбзиабара.

Аҭоурыхтә баҟақәа реиқәырхаразы

Аԥсны Аминистрцәа Реилазаараҿ

Ацәыслампырқәа ҳәынаԥшьҭроуп изҵазкуа. Аҳәынаԥқәа ацақәа, ацқьара згыу аҩнаҭақәа ирчычоуп, аха иага иханхьыҵәацаразаргьы кылҳарак ԥшааны рымҩа ылырхуеит. Ацәыслампырқәа ракәзар, иааршазар аахыс адгьыл иҵоуп, жәаба-жәохә ҿахра зҭыҵуа чуанк аҵа аҟара анышә еиқәырчаҟәа ижны еиқәырыԥсоит. Хныҟәгагас аҵиаақәа рдацԥашә ԥшқарахқәа ирышьҭоуп.

Аха иҟазаап ҩ-шьапык зҵоу, ахы зхагылоу «ацәыслампырқәагьы». Урҭ зышьҭоу даҽакӡоуп. Ажәытәӡатәи анышәынҭрақәа, аҭоурыхтә баҟақәа, абаашқәа рыкәшамыкәша жны, анышә иазымфац амаҭәарқәа ыҵхны, хәдула иҭины амалрҳара хныҟәгагас иҟарҵеит. Аԥсны ахы-аҵыхәа асеиԥш иҟоу ахҭысқәа имаҷымкәа аҭыԥ рымоуп.

Абри аԥхьырҟәҟәаара иазкын Аԥыза-министр инапынҵақәа назыгӡо Владимир Делба ааигәа имҩаԥигаз аилацәажәара. Уи инаҵшьны иазгәеиҭеит абасеиԥш аус хәымгақәа ирҿу ргаахьала административтә, ашьауҕатә хьырхәра шырымҽыҩтәу. Игәы иаланы иҳәеит ари аус зинла иахьырманшәалам иахҟьаны анышәжцәа Аԥсны аҭоурых-культуратә ҭынха аобиектқәа рахь рымҩа шаартхаз.

«Ҵабалтәи акультура абаҟақәа, Гиуенос, Маркәылатәи аиланхарҭа... Аамҭак азы абарҭ аҭоурых ҭыԥқәа рахь урҭ рымҩа рхала иаадыртит, азин рымаӡамкәа. Ҳаргьы иҳалымшеит уи аԥхьырҟәҟәаара», – иҳәеит Делба.

Абасала, хнырҳәышьа амамкәа аԥхасҭа ду аиулоит аԥсуа ҭҵаарадырра, аҭоурых-культуратә ҭынха ахьчаразы хықәкыла аусмҩаԥгатәқәа рыдкылара нап аркымзар.

Аԥыза-министр инапынҵақәа назыгӡо игәаанагарала анышәжцәа ирҿагыланы ақәԥара алҵшәа бзиақәа аанашьҭырц азы, раԥхьаӡа иргыланы азеиԥш концепциеи азинтә шьаҭеи аус рыдулатәуп.

Аҭоурых-культуратә ҭынха ахьчара Аҳәынҭқарратә усбарҭа аиҳабы Гарик Сангәлиа гәынамӡарала иазгәеиҭеит аусҳәарҭа аусура ишаԥырхагоу уи астатус акырынтә аԥсахра, аштаттә сианҵа, автотранспорт, абылтәы уҳәа ирымадоу апроблемақәа, араионқәа рҟны аспециалистцәа рыҟамзаара. Абри инаҷыдангьы, Аҳәынҭусбарҭа иамаӡам ахатәы хыбра, акультура Аминистрраҿы ирзалырхыз ҩ-уадак раамҷыдарахаз. «Ахсаалақәа еиҵыхны иахьықәаҳҵаша ҳамаӡам», – иациҵеит иара.

Аҩнуҵҟатәи аусқәа рминистр ихаҭыԥуаҩ инапынҵақәа назыгӡо Ҭенгиз Нармaниа иаҵишьит изакәанымкәа ажрақәа ишырхылҿиааua аҭоурыхтә обиектқәа аԥхасҭа ду рыҭара, артефактқәа наунагӡа рцәыӡра, амилаҭтә культуреи аҭоурыхтә ҭынхеи аԥхасҭа ду шроуа. Абри аганахьала даара иуашәшәыроу ҭыԥқәоуп Аҟәа, Гагратәи Гәдоуҭатәи араионқәа, Афон Ҿыц, Қәыдры аиҩхаа.

«Агәҭынчымра ҷыда уаҩы изцәырнагоит ажәытәӡатәи ақалақь еиланхарҭақәа, аԥсыжырҭақәа рҭагылазаашьа, избанзар урҭ рҵакыра ҭбааун, анеира уадаҩуп, еилоу акультуратә ҽыҭқәа рацәоуп. Амилициа аусзуҩцәа даара ирцәыуадаҩуп изакәанымкәа археологиатә усуракәа ирымадоу ахҭысқәа раарԥшра, раԥырҟәҟәаара. Иара убас, ҳасаб азутәуп иахьа уажәраанӡа обиектқәакгьы шыԥшаамыз, аҳәынҭқарра иахьчарц азы ашәҟәы иштагаламыз. Ари иаруадаҩуеит ас еиԥш иҟоу аусқәа ирццакны рхаҵгылара», – иҳәеит иара.

Иара иаaигаз аинформациала, Аԥсны аҵьармыкьа еиқәаҵәаҿы изакәанымкәа рнапаҿы иҟалаз хазы игоу археологиатә маҭәарқәа рыхәԥса жәанызқь доллар рҟынӡа инаӡоит. Уахь иаҵанакуеит ажәытәӡатәи аҽырԥшӡагақәа, аԥараҿырԥқәа, абџьар. Иныкәырԥшшәа есышықәса маӡала иҵырхуа артефактқәа рхыԥхьаӡара наӡоит шәкыла, иара убас урҭ аҳәаанырцәтәи аукционқәа, Европеи Мрагылара Ааигәа атәылақәеи рҟны ианырҭиуа ахҭысқәагьы ыҟоуп.

Аԥсны изакәанымкәа ажрақәа ирызкуп административтә зинеилагаракәа Ркодекс ахәҭаҷ 88. Уи иазыԥхьагәанаҭауа административтә ҭакԥхықәра заҵәык ауп, Ашьауҕатә кодекс аҟны иҟаӡам ашьауҕатә ҭакԥхықәра шьақәзыргылауа аԥҟара.

Ҭенгиз Нармaниа иҳәеит Урыстәылатәи Афедерациаҿы изакәаным археологиатә жрақәа ргаанахьала амч шамоу ашьауҕатә кодекс ахәҭаҷ. Уи иазыԥхьагәанаҭоит харԥсак аҳасабала миллионк маҭ рҟынӡа рықәҵара, мамзаргьы фышықәса рҟынӡа ахақәиҭра рымхра.

Нармaниа еиҭеиҳәеит 2016, 2017 шықәсқәа рзы аҩнуҵҟатәи аусқәа Рминистррахь ишнеиз аҳәынҭқарратә сиаҿы иарбоу аҭоурых-культуратә ҭынха аобиектқәа рҟны изакәанымкәа археологиатә жрақәа рфактқәа ирызкыз ҩ-материалк. Аоперативтә усзуҩцәа иааныркылеит уи иаҿыз, ирымырхит артефактқәа, аус зларуаз амаругақәа, аха ашьауҕатә ҭакԥхықәра ирзақәмыршәеит азакәантә шьаҭа ахьыҟамыз азы.

Аҭоурыхтә ҭҵаарадырракәа ркандидат, археолог, Аԥснытәи аҳәынҭуниверситет аҭоурыхтә факультет адекан Алик Габелиа иаҵишьит ахьмырхәра ишахылҿиаауа зегьы анажьра. Иара иазгәеиҭеит аҭоурых-культуратә ҭынха ахьчара Аҳәынҭусбарҭа аусуразы аҭагылазаашьа шаԥҵатәу. «Ауалафахәы аганахьала аҭагылазаашьа уадаҩуп», – идеилиркааит уи.

Акультура аминистр инапынҵақәа назыгӡо Динара Смыр илҳәеит уажәааигәа ҭелла адырраҭара шроуз, Ҟәланырхәа ақыҭан ахьы иалху амаҭәарқәа рыԥшааит ҳәа. Анышәжцәа хәыс иақәырҵеит ԥшьмилионк мааҭ, ус анакәымха артефактқәа мҩақәак ԥшааны ҳтәыла ишалырго. Смыр иазгәалҭеит раионцыԥхьаӡа ишаҭаху аҭоурыхтә баҟақәа иааиԥмырҟьаӡакәа ирхылаԥшлаша аусҳәарҭа аспециалистцәа.

«Аҟәа иҟоу аусбарҭа изалшаӡом ҳҳәынҭқарра ахы-аҵыхәа зегьы ахылаԥшра», – еихылшьалеит лара.

Апрокуратура хада апрокурор еиҳабы Давид Чагәаа инаҵшьны иазгәеиҭеит ашьауҕатә хьырхәра алагалара акырӡа зҵазкуа шьаҿаны ишыҟоу. «Сгәы иаанагоит, уи иахьа иҟоу аҭагылазаашьа ашҟа анырра ҟанаҵоит ҳәа. Иаарласны азакәанпроект Жәлар Реизараҿы ишрыдыркыло сақәгәыҕуеит», – иҳәеит иара.

Аԥыза-министр инапынҵақәа назыгӡо Владимир Делба рнапы ианиҵеит хымш рыҩнуҵҟала азакәан апроект еиқәыршәаны, Аԥсны Ахада ишҟа инаргарц жәлар Реизарахь ашьҭразы.

Азакәанпроект иазыԥхьагәанаҭоит археологиатә маҭәарқәа рыԥшаареи рыҵхреи рзы ашьауҕатә ҭакԥхықәра. Иҵегьы ахьырхәра ҕәҕәа азыԥхьагәаҭоуп анышә зжуа амашьынақәа, мамзаргьы атехникатә хархәага ҷыдақәа (аиха ԥшаагақәа, арадарқәа, амхылдызтә приборқәа уҳәа археологиатә маҭәарқәа рыԥшаара алзыршо егьырҭ атехникатә хархәагақәа) рыла иҟаҵоу ацәгьоуракәа.

«Аҭоурых-культуратә ҭынха аганахьала уснагӡатә хаданы иҟоуп акультуратә ҭынха ахкқәа зегьы реиқәырхара, урҭ аҳәынҭқарраҿ рыхьчара, азакәанԥҵара инақәыршәаны ахрархәара. Аҭоурых-культуратә ҭынха ахьчараҿы акырӡа зҵазкуа аҭыԥ ааныркылоит ашьауҕа-зинтә усмҩаԥгатәқәа. Археологиатә маҭәарқәа хлаԥшрак амҭакәа рыԥшаареи рыҵхреи аԥхасҭа ду рырҭоит аҭоурых-культуратә ҭынха аобиектқәа, урҭ наунагӡа иаҳцәыӡыргьы ауеит», – иазгәаҭоуп азакәан апроект иацу аилыркааратә нҵамҭаҿы.

Акьыԥхь иазирхиеит
Борис Қаџьиа

Аҵарауаҩ, ауаажәларратә усзуҩ

Кахәын Гожев – 80 ш.

Аҩыза иаша, ауаҩы аамсҭашәа, аҭаацәара бзиа аԥызҵаз, аҵарауаҩ, ауаажәларратә усзуҩ Кахәын Гожев диит 1945 ш. март 26 азы аул Аԥсуа аҟны. Ихәыҷра мариамызт, изҳауан аибашьра ашьҭахьтәи ашықәс хьамҭақәа раан, иани иаби заа иԥхеит. Дшыхәыҷыз иеиҵбацәа ршьапақәыргылара иқәшәеит.

1964 ш. азы ибзиаӡаны далгеит Черқьеск аобласттә милаҭтә школ-интернат, ашьҭахь – 1968 шықәсазы Ҟарачы-Черқьестәи аҳәынҭқарратә рҵаҩратә институт афилологиатә факультет.

Кахәын Магомеҭ-иԥа жәашықәса аус иуит Красноиарсктәи атәылаҿацә абжьаратә школ адиректорс, иара убас Ҟарачы-Черқьестәылан. Диаган апартиатә усурахь. 1978 ш. азы Ҟарачы-Черқьестәи аоблнагӡком аинстукторси аглоааглыхратә комбинати рҟны аус иуан. Ашьҭахь аиҭакра ашықәсқәа раан, абазақәа ареспубликатә хеидкыла «Адгылара» амилаҭтә хеилак дахантәаҩын, жәларбжьаратәи ачерқестә Ассоциациеи, Кавказ ашьхарыуа жәларқәа Рассамблеиеи, Аконфедерациеи дрылан.

Ақырҭуа-аԥсуа еибашьраан Гожев амитингкәа еиҿикааyан аешьаратә Аԥсны жәлар рыдгыларазы, иааишьҭуан хатәгәаԥхарала аибашьцәа, ԥарала, фатәылажәтәыла ацхыраара ҟаиҵон.

1992 шықәсазы Кахәын Магомеҭ-иԥа Ҟарачы-Черқестәыла Амиграциатә маҵзура раԥхьатәи анапхгаҩы иакәхеит. Жәашықәса уаҟа аус зуз, иара рҭыԥ иқәиҵон ихымҵәарада ԥсыхәа змауз рыԥсадгьыл ахь рырхынҳәра азҵаарақәа.

Ақырҭуа-аԥсуа еибашьра анеилга ашьҭахь автобусқәа нкыланы, ҭаацәацыԥхьаӡа агуманитартә цхыраара рзишон.

Шықәсырацәала иусура ҳасаб азуны, Кахәын Гожев ихҵан Урыстәылатәи Афедерациа Аҳәынҭқарратә бжьагаҩы ҳәа ахьӡ.

Анаҩсан Гожев аус иуан Ҟарачы-Черқьестәыла Ахадеи Аиҳабыреи рҟны аинформациатә политика Аусбарҭа аиҳабыс, аамҭакалагьы аҭҵаарадырратә усура даҿын.

2000 ш. азы аҳәынҭқарратә университет аҟны «Асоциалтә еилазаара, асоциалтә институтқәа, апроцесқәа» ҳәа азанааҭ ала акандидаттә диссертациа ихьчеит. 2005 шықәсазы А.И.Герцен (ақ.Санкт-Петербург) ихьӡ зху Урыстәылатәи Аҳәынҭқарратә рҵаҩратә институт аҟны «Асоциалтә конфликт антропологиа-ҭҵаарадырратә детерминациа» атемала адокортә диссертациа ихьчеит, ҭҵаарадырратә усзуҩхеит.

Иахьа Гожев асоциал-философиатә монографиақәа хԥа дравтороуп, иреиҳау аҵараиурҭақәа рстудентцәа рзы афилософиа арҵага шҟәқәа ҩба равторцәа дыруаӡәкуп, иара убас афилософиеи, асоциологиеи, адемографиеи рзы апрограммақәа, аметодикатә цхыраагӡақәа равторцәа дреиуоуп. Икыԥхьхьеит 200 раҟара анаукатә усумҭақәа, ихы рылаирхәхьеит жәларбжьаратәи, Урыстәылазегьтәи, арегионбжьаратәи аконференциақәа. Ианашьоуп амедалқәа: «Аԥьаҿы зҽалызкаaз», «Ахьӡ-Аԥшазы».

Кахәын Магомеҭ-иԥа Ставропольтәи, Ҟарачы-Черқестәи, Аԥснытәи аҳәынҭқарратә университетқәа рҟны аҭҵаарадырратә усура инапы алакуп. Арҵаҩратә ҭҵарадырракәа Жәларбжьаратәи ракадемиа алахәыла-корреспондентуп, Урыстәылатәи Афедерациа Иреиҳау азанааҭтә ҭҵарадырра ҳаҭыр зқәу усзуҩуп, Ҟарачы-Черқестәыла аҭҵаарадырра зҽаԥсазтәыз усзуҩуп. Аԥсны аҭҵаарадырра аусхк аҿы Аҳәынҭқарратә премиа далауреатуп.

Абаҩхатәра злоу ибаҩхатәра зехьынџьара иааԥшуеит. Гожев аус ахьиуазаалак ҳаҭыр пату зқәу, зыԥсы цқьоу, иҟәышу уаҩуп. Имч-илшара зегьы азкуп ижәлар ркультуратә ҭынха аиқәырхара, ахьчара.

2015 шықәсазы Кахәын Гожев ианашьан «Ахьӡ-Аԥша» аорден ахԥатәи аҩаӡара. Уи ари аҳамҭа ду иоуит Нхыҵ-Кавкази Аԥсни риашьаратә еизыҟазаашьақәа рырҿиара аганахьала илагаламҭазы. Гожев иахьагьы аус шиуц иуеит. Аԥснытәи аҳәынҭқарратә университет дапрофессоруп. Аха зегь раасҭа бзиа иибауа аусура – иԥсҭазааратә ԥышәа еиҵагыло абиԥара ҿа рымадара ауп.

Аспирантцәеи ашьҭазааҩцәеи рыҭҵаарадырратә напхгаҩык иаҳасабала, Кахәын Магомеҭ-иԥа иазыҟаиҵахьеит аҭҵаарадырракәа ркандидатцәа жәаҩаҩык, иара уба аҭҵаарадырракәа рдокторцәа хҩык.

Кахәын Магомеҭ-иԥа изын иуҳәаша рацәоуп. Иԥшәма Фаина еснагь дивагылоуп, игәабзиара дахӡыӡааyеит. Еицыраaӡеит аԥеи аԥхаи. Урҭгьы аҭҵаарадырра рнапы алакуп.

Абаза жәлар рбыргцәа рхеидкылеи ауаажәларратә еиҿкаара «Абазеи» Кахәын Магомеҭ-иԥа 80 шықәса ихыҵра идырныҳәалоит. Ахәҭакахьала, уаҟа иазгәаҭоуп:

«Гәык-ԥсык ала ишәыдаҳныҳәалоит шәиубилеи шьахә! Шәара ҭҵаарадырратә усзуҩуп, ауаажәларратә усқәа шәрылахуп. Еснагь инашәыгӡон иуадаҩыз, акырӡа зҵазкуаз аусқәа.

Гәык-ԥсыкала ҭабуп ҳәа шәаҳҳәоит шықәсырацәалатәи шәџьабаазы, аҿар патриотизмла, цәаҩабзиала рааӡараҿы шәлагаламҭазы. Ишәзеиҕьаҳшьоит аҭынчра, агәабзиара ҕәҕәа, аманшәалара, иара убас Урыстәылеи Аԥсны Аҳәынҭқарреи реизҳазыҕьара иазку шәыҭҵаарадырратә усураҿы аԥхьаҟагьы ақәҿиаракәа!».

Абаза жәлар
рбыргцәа Рхеидкыла

Ахатәрақәа рхыԥша ҳацзароуп

Жәлар рпоет ииубилеи азгәарҭеит

Ааигәа Д.И. Гәлиа ихьӡ зху Аԥсуаҭҵаара аинститут аҟны иазгәаҭан Аԥсны жәлар рпоет Рушьбеи Смыр диижьҭеи 75 шықәса аҭра аиубилеи. Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Рассоциациеи Аԥсуаҭҵаара аинститути рыбзоурала, Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Реидгыла адԥхьаланы еиҿкааз аусмҩаԥгатә ахь имҩахыҵит аԥсуа шәҟәыҩҩцәеи аҵарауааи реиԥш, ауаажәларратә хеидкылақәа рхаҭарнакцәа, акультуреи аҟазареи русзуҩцәа, аҿар, жәлар рпоет иҭаацәеи иҭынхацәеи.

Аԥсны жәлар рпоет Рушьбеи Ҳазараҭ-иԥа Смыр диит 1950 ш. февраль жәаха рзы Гәдоуҭа араион Аацы ақыҭан. СССР-и Аԥсни рышәҟәыҩҩцәа Реидгылақәеи Урыстәыла ашәҟәыҩҩцәа Реидгылеи дрылан, ашьҭахь – Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Рассоциациа. Адыгатәыла акультура зҽаԥсазтәыз аусзуҩы ҳәа ахьӡ ихҵан. «Ахьӡ-Аԥша» аорден аҩбатәи аҩаӡареи Д. И. Гәлиа ихьӡ зху Аҳәынҭқарратә премиеи ианашьан.

Апоет ииубилеи иазкыз аиқәшәаара аалыртит аҵарауаҩ, ашәҟәыҩҩцәа Рассоциациа иалоу Ҭали Џьапуаԥҳа, иааркьаҿны дагьалацәажәеит аԥсуа доуҳатә культураҿы Рушьбеи Смыр иааникыло аҭыԥ, насгьы уи шаҟа аҵанакуа еиҵагыло абиԥарақәа рзы. Анаҩс ажәа илҭоит ашәҟәыҩҩцәа Рассоциациа ахантәаҩы, апоет-академик Владимир Занҭариа.

«Ҳаамҭазтәи аԥсуа лирика ахаҭарнакцәа дуқәа ируаӡәку Рушьбеи Смыр ипоезиа ахәшьара бзиа аиухьеит ҳҵарауаа русумҭақәа рҟны. Иҩымҭақәа реиҭагақәа ирыбзоураны аурыс ԥхьаҩцәа шьахәла еилыркааит апоет идунеи, ибаҩхатәра иахылҿиааз арҿиамҭақәа рҵакы, рымҽхак, рфилософиатә дунеидкылашьа, инарҭбаангьы еицырдырит.

Рушьбеи Смыр аԥсуа сахьаркыратә ажәа иамаз алшаракәа цәыригеит, раарԥшышьагьы дақәшәеит. Ҟазарала, даҽа бла ҿыцк ала дазнеиуан апоезиа, иааикәыршаны иҟаз аԥсабара, дызлагылаз аамҭа илаԥшҳәааҿы иҟан, даҽаӡәы диламҩашьогьы иааирԥшуан. Ари зегьы ипоезиа еилыхха ианыԥшит. Ԥсабарала илаз абаҩхатәра абзоурала апоезиа иреиҳау аҩаӡарахь ихеигалеит, амаӡа аҵхраҿы ицхраауан аԥсуа ԥсҭазаара шьахәла иахьидыруаз. Иҩымҭақәа ирыҵубааyеит ижәлари, иԥсадгьыли, ихатәы бызшәеи рахь имаз абзиабара. Уи зегьы иреиҳаны дахәаԥшуан. Иахьагьы, уаҵәгьы апоет иҩымҭақәа шаҟа игәцараҳкуа аҟара идунеи ҳагәылархалоит, ҳажәлар рԥеиԥш лаша ҳазхьадырԥшуеит, нҵәара зқәым амҩагьы ҳдырбоит», – иҳәеит ахәҭакахьала уи иқәгылараан.

«Аҵарауаҩ, алитератураҭҵааҩ Уасил Аҩӡба иазгәеиҭеит: «Рушьбеи Смыр имҩашьауа ишьҭа аанижьит аԥсуа поезиаҿы. Ҳазшаз иҟынтә иааyаз ибаҩхатәра ажәа сахьарк аԥҵараҿы аҽаанартуан. Ибызшәа абеиареи, ижәлар рнысмҩеи, рцәаҩаҟазшьақәеи даара ибзианы иахьидыруаз ипоезиа ианымԥшыр ауамызт. Алитератураҭҵааҩцәа иазгәарҭахьеит апоет идунеихәаԥшра аҷыдаракәа. Рушьбеи Смыр илиршеит аԥсуа поезиа иамаз аихьӡаракәа реизырҳара, даҽа ҩаӡарак ахь ашьҭыхра».

Апоет, ажурнал «Алашара» аредактор хада Анатоли Лагәлаа дырзааҭгылеит жәлар рпоет идҳәалаз игәалашәаракәеи игәҭахәыцракәеи. «Апоет иҩымҭақәа раԥхьаӡа ажурнал «Алашара» ианылеит ашәҟәыҩҩцәа Реидгыла ахантәаҩыс иҟаз Иван Ҭарба иаԥхьажәа рыцҵаны. Усҟан ажәа азҟаза игәеиҭеит Рушьбеи Смыр еицакра зқәым абаҩхатәра иманы алитературахь ишьаҿа шеихигаз. Убри аҟнытә, амҩагьы рзылихит. Уи инаркны акырынтә апоет иҩымҭақәа ҳжурнал ианылахьан. Еснагь аԥхьаҩцәа азыԥшын, гәахәаралагьы ирыдыркылон. Иахьа Рушьбеи Смыр ихаҭа дҳалагыламзаргьы, иҩымҭақәа ӡра-ԥсра рықәымкәа иаанхоит», – иҳәеит уи.

Рушьбеи Смыри апоет, ажурнал «Аԥсны аҟазара» аредактор хада Геннади Аламиеи абиԥарак иаҵанакуан, ианқәыԥшыз инаркны аиҩызара бзиа рыбжьан.

«Иахьа зиубилеи азгәаҳҭо Рушьбеи Смыр иԥсҭазаара ҭакыс иамаз ижәлари иԥсадгьыли рымаҭ аура акәын. Ихы идыруа даныҟала нахыс Аԥсуара дашьҭан, ихатәы бызшәа дахӡыӡааyан, иԥсеиԥш бзиа иибоз ижәлар рмилаҭтә зинқәа дырзықәԥаҩын. Урҭ ирыҵанакуаз иарбанзаалакгьы иара изы иԥшьан, иҳдырра иацын. Анцәа иаҭәеишьаз абаҩхатәра апоезиа ала иааирԥшуан, аха уи мацарала изхаҭәаахомызт ижәлар рыгәҭыхеи, рхьааи, рԥеиԥши дырзымхәыцуазҭгьы, амилаҭ-хақәиҭратә қәԥара далагыламызҭгьы. Амилаҭ зҵаараҿы аԥхьа игылоз дыруаӡәкын. Иара дызызықәԥоз иԥсадгьыли ахатәы бызшәеи аԥеиԥш бзиа рымазааит. Ихаҭа даҳхамышҭааит, избанзар Рушьбеи иеиԥш иҳалагылаз ахатәракәа рхыԥша иахьа еиҳагьы иаҳҭахуп, мҩанызасгьы иҳацзароуп. Иԥсадгьыл иара ибарц шиҭахыз еиԥш иҟалааит», – абас ихиркәеит уи иажәа.

«Ҳқәыԥшра ашықәсқәа раан Рушьбеи Смыр ажәеинраала ҿыцк аниҩлак даҳзаԥхьон. «Акыр иаԥсазар ишыԥхаԥхоу сышәзаԥхьар сҭахуп» иҳәалон. Аиашаз, игәаҵа аҟнытә иааyаз амца зхылҟьоз ицәаҳәақәа ухырхуан, ирнубалоз агармониа еихсыҕьра ақәмызт. Ихатәы бжьы иманы алитература дналагылеит. Убас, есааира иҟазара иазҳауан, аԥхьаҩцәа ирылаҵәеит. Ихьӡ змырӡуа арҿиамҭақәа иҭынхеит, аԥхьаҟазы еиҵагыло абиԥаракәагьы ирызгәакьаны ирыдыркылалоит», –лҳәеит апоет, ажурнал «Амцабз» аредактор хада Гәында Сақаниаԥҳа. Аҵыхәтәан апоет иажәеинраалакәа руак даԥхьеит.

Аԥсуаҭҭцаара аинститут аиҳабы Арда Ашәба зиубилеи азгәарҭоз апоет ирҿиамҭақәа дырзааҭгылеит. Инаимҩатәны иазгәеиҭеит: «Апоет еснагь иажәа иалаз ахатәы бызшәа аҭагылазаашьеи ҳажәлар рԥеиԥши ракәын. Арҭ азҵаарақәа есымшаaира игәы иҵхон, дырзымхәыцкәагьы ҟалашьа амамызт, иара идунеихәаԥшра иацын».

Рушьбеи Смыр иԥсҭазаареи ирҿиамҭақәеи ирзааҭгылауа анаҩс иқәгылеит: афилологиатә ҭҵаарадырракәа рдоктор Лили Ҳагба, ашәҟәыҩҩы, аиҭагаҩ, ауаажәларратә усзуҩы Оқҭаи Чкотуа, асахьаҭыхҩы Васили Мхонџьиа, иара убас аҵарауаҩ Саида Ҳаџьым, ажурналистцәа Виачеслав Сақаниа, Гәыгәыца Џьыкырба уҳәа егьырҭгьы.

Смыраа аешьара рахьтә дықәгылеит Аԥсны Афырхаҵа Рауль Смыр. Аԥсны жәлар рпоет ииубилеи аԥшьызгаз, аиҿкаара иазаaԥсаз, агәалашәара ахәылԥаз зҽалазырхәыз зегьы аешьара рыхьӡала иҭабуп ҳәа реиҳәеит. «Рушьбеи аԥсҭазаараҿы илиршаз зегьы ижәлар рымаҭ аура иазкын, ирҿиараҿгьы уи еилыкка иубарҭоуп. Иԥсы ҭанаҵы ижәлар рзы дыҟан, рҭагылазаашьа аиҕьтәра иазықәԥоз дреиуан. Убри аҟнытә ихьӡ ҳазгәдууп. Абри зегьы ахьышәхашәмырштуа пату ҳзақәуп. Аԥсны амаҭ азызуша иаԥсоу аҭеицәа еиҵагылалааит, ҳажәлар абзиара рԥеиԥшзааит», – иҳәеит уи иажәа хыркәшауа.

1973 ш. иҭыҵит апоет раԥхьатәи иажәеинраалақәа реизга «Аеҵәақәа рыкәашара». Уи нахыс иҭижьит иажәеинраалақәеи ипоемақәеи реизгақәа жәохә рҟынӡа.

1968 ш. раахыс апоет иажәеинраалақәа иааиԥмырҟьаӡакәа ирнылон ажурнал «Алашара», иара убас агазеҭқәа: «Аԥсны ҟаԥшь», «Аԥсны», «Еҵәаџьаа», «Советская Абхазия», «Литературная газета» (Москва), алитературатә еизгақәа: «Ерцахә», «Однажды в апреле», «Литературная Абхазия»; ашәҟәы «Памятник нам сыновей не заменит... Стихи и песни» (Аҟәа, 1994) уҳәа егьырҭгьы. Р. Смыр иажәеинраалақәа жәпакы агәылоуп «Аԥсуа поезиа антологиа. XX ашә.» (Аҟәа-Москва, 2001; аиҭаҭыжьра – Аҟәа-Москва, 2009).

Апоет дзыргәамҵуаз ибла ачымазара есааира аҽарҕәҕәон. Уи инаҷыданы аҵыхәтәан игәабзиара уашәшәырахеит, ичымазара иахҟьаны 70 шықәса дшырҭагылаз иԥсҭазаара далҵит 2019 ш. ииуль ҩеижәижәба рзы.

Рушьбеи Смыр, амилаҭтә литератураҿы, аԥсуа доуҳатә культураҿы ихьӡ лаша ҩашьара ақәымкәа иаанхоит.

В. Ажәанба

Аԥҳа – ашкол ахь, аб – аусурахь

Аԥсҭазаара аганқәа

Уарла-шәарла ауп акризистә центр аҭоурых ҳшалацәажәаауа. Аԥсны иаԥым ус еиԥш иҟоу ахҭысқәа иаахтны рылацәажәара, аӡәы иаҳауеит, даҽаӡәы еиликаауеит ҳәа. Иара убас ҳацәшәоит аҭагылазаашьа уадаҩ иалҵыз рдунеи ашьара иқәаҳҟьоит ҳәа.

Аха ҭоурыхк шәзеиҭаҳҳәоит. Ахьызқәа, ажәлақәа ҳаԥсахит, ҳаламкьысит аҵакы. Лассы-лассы ауаа ргәы иаанагоит, акризистә центр ари аиԥырҵра ауп ҳәа изызку. Аха ишыҟаҵәҟьоу уҳәозар, уи зхықәкы хадас иамоуп аҭаацәа еизызӡырҩны, рылшаракәа еизакны изықәшәаз аҭагылазаашьа арҽеиразы рыцхраара. Шықәсыбжак уажәаԥхьа ҳара ҳахь даанагеит аб ихала иааӡоз иԥҳа. Арыжәтә иҽадцаланы дыҟан, иԥсҭазаара иара дахылаԥшыртә имҩақәиҵәо иҟамызт. Икәша-мыкәша иҟазгьы уи иҟазшьақәа ԥсахны, амҩа иаша данылоит ҳәа агәрагара рцәыуадаҩын. Аха ахәыҷы акризистә центр ахь даннанага, аб еиликааит уи наунагӡа дицәыӡыр шалшоз. Избеит ихы даиааирц: арыжәтә имжәырц азы агәырхәшәы илаиҵеит, аусура далагеит. Хымз ааҵуаны аӡҕаб аҩныҟа дхынҳәит. Уажәы ашкол ахь дныҟәоит, лаб иакәзар – усура дцоит. Арыжәтә ҿамҩак иҿахьы иҩеигом.

Рыцҳарас иҟалаз, аҭаацәа еснагьҵәҟьа амчқәа рзыԥшаауам рыԥсҭазаара аиҭакразы. Убасҟан, гьы дара здызкылауа рҟны. Абри аамҭа аҩнуҵҟала ҳара иҳалшеит жәпаҩык ахәыҷқәа рыԥсҭазаара амҩақәҵара. Аха убри аҩыза ахҭысқәа ҳрыниоит, апроблемақәагьы убасҟак иуадаҩхоит, акризистә центр изалшаӡом урҭ зегьы ацхыраара рыҭара. Абас еиԥш иҟоу аҭагылазаашьақәа раан ахәыҷқәа ринтересқәа инарықәыршәаны аус зуа амаҵзуракәа урҭ рыцхраараӡы, рыдгыларазы даҽа мҩақәак реиҵыԥшаара иашьҭалоит.

Ҳара ҳзыниауа ауадаҩракәа хьаас имкыкәа, ҳгәыԥ рхы-рыԥсы иамеигӡо аусура иаҿуп, дарбанзаалак ахәыҷы шәарҭара ацымкәа иԥсҭазаара аиқәыршәараз. Ҳгәы рыладуп иалыршоу алҵшәақәа, ҳҽазышәаракәа зегьы азаҳкуеит ахәыҷқәеи урҭ рҭаацәаракәеи рыдгылара.

Иааҳгаз аҭоурых – акризистә центр аусура зныԥшуа рахьтә акызаҵәык ауп. Иаҳҭахын ҳусура атәы шәаҳҳәарц. Шәаргьы еилышәкаакризистә центр аҭыԥ ду ааннакылоит. Уи ахәдықәҵара аусбарҭақәа ацхыраара рнаҭоит, иагьдеилнаркаауеит ахәыҷы иҭаацәараҟны даанхарц, мамзаргь даҽа ҭаацәара ҿыцк иԥшаарц алшара имоу, имаму.

Зны-зынла ацентр ахь инанагоит акыраамҭа аҽыхәышәтәра зҭаху аҭаацәа рхәыҷқәагьы, урҭ избаша, иахьаанрыжьша аӡәгьы дрымам. Аԥсны ишаԥу еиԥш ауа-аҭынха ирықәгәыҕуеит, аха рыцҳарас иҟалаз, уи аҩыза алшара зегьы ирымам.

Акризистә центр зызку аиԥырҵра акәӡам, уи зыдҳәалоу агәыҕра ауп.

Аԥсны акризистә центр аусура иалагеит 2024 шықәса апрель азы. Абри аамҭа аҩнуҵҟала уаҟа иҟан 26-ҩык ахәыҷқәа. Ҳазну аамҭазы ацентр аҟны инхоит ааҩык ахәыҷқәа, насгьы ари ацентр 10-ҩык инареиҳаны иаднакылартә алшара амам.

Ахәыҷы иинтересқәа рзы иара уаҟа иҟазаара шықәсыбжак еиҳамхароуп, избанзар ахәыҷқәа ишахәҭоу ирызҳарц, ааӡара роурц азы урҭ аҭаацәараҿы иҟазароуп – рани раби рҟны, мамзарап ҳәа ҳгәы иаанагоит ҳара ҳазусҭцәоу, ҳазҿу. Мшәан, ҳамчқәа еилаҵаны ҳара иҳалшоит ахәыҷқәа шәарҭара зцым анасыԥ лаша рыҭара.

Ааигәа акризистә центр аҭагылазаашьа иазкын Аԥсны Жәлар Реизара асоциалтә политикеи, аҵьеи, агәаабзиарахьчареи, адемографиеи, аибашьра аветеранцәеи аинвалидцәеи русқәа рзы Аилак аилатәаара. Уи мҩаԥылгеит Аилак ахантәаҩы Рашида Аиба, иалахәын асоциалтә еиқәыршәареи адемографиатә политикеи рминистр Руслан Аџьба, ауаҩы изинқәа рыхьчара знапы иану Мактина Џьынџьал, амилициа аподполковник Алина Худиакова, акризистә центр ахаҭарнакцәа, Кама Аргәын, Елана Кортуа, Акризистә центр аиҳабы Кама Гоԥиа. Урҭ алацәажәеит ҳаамҭазы ари ацентр аҭагылазаашьа, дара зыниo апроблемақәа.

Аицәажәара ашьҭахь аилак алахәылацәа иазырыӡбеит Аԥсны Ахада иахь аҳәара ҟарҵарц акризистә центр ацхыраара аиҭарц, финансла дадгыларц азы. Ацентр ахәыҷқәа ныҟәнагоит, урҭ аус рыдырулоит иазыҟаҵоу аспециалистцәа.

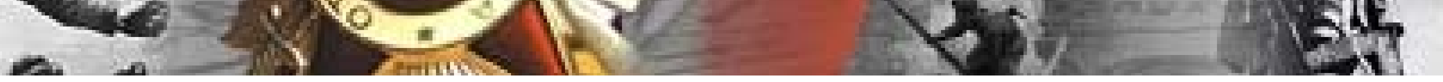

«Аԥсны»
№23-24 (21 629| апрель3 2025 шықәса

Шәаԥхьа зегь раԥхьа
apsnygazeta@mail.ru

Асоциалтә еиқәыршәаара азҵаарақәа

Ауаажәлар рыбзазашьазы

Елана Лашәриаԥҳа

Аҵыхәтәантәи аамҭазы, ауаажәларраҿы лассы-лассы ишьҭырхуа иалагеит асоциалтә еиқәыршәаара иадҳәалоу азҵаарақәа. Избан акәзар, аҳәынҭқарра уаанӡа иазԥхьагәаҭаны имҩаԥнагоз апрограммақәа еизырҳауп, ирыцҵоуп, рымҽхакгьы ырҭбаауп. Убарҭ дҳазрылацәажәарц ҳаиҭааит Аԥсны Аҳәынҭқарра асоциалтә еиқәыршәаареи, адемографиатә политикеи рминистр Руслан Аҵьба.

–Руслан Таиф-иԥа, уажәы ааигәа имҩаԥысыз Аминистрцәа Реилазаара аилатәараҿы амшхәаԥштә аҿы иқәгылаз азҵаарақәа иреиуан, Аҳәынҭқарра Ахада иусԥҟала ишьақәырҕәҕәаз, «Нхарҭала аиқәыршәаразы апрограмма» аихшьаалақәа рзызырыҩра. Иақәхарҵьыз апроект, шаҟаҩы нхарҭа ҭыԥла еиқәыршәаадаз уи аҳәаақәа ирҭагӡаны, насгьы хаҭала шәара уи апрограмма анагӡашьа ахәшьара шԥашәҭо?

–Раԥхьа иргыланы иара апрограмма ахаҭа маҷк сахцәажәоит. Аԥсны Аҳәынҭқарра ахада ишьақәиргәгәо программоуп иара, имҩаԥаҳгоит хышықәса раахыс. Уи анагӡаразы иарбоуп 180 миллион мааҭ аԥара, 60 миллион мааҭ шықәсык. 2023-2024-тәи ашықәсқәа рзтәи наҳагӡахьеит, ҳазҭоу 2025 -тәи ашықәс азгьы анагӡара ҳаҿуп. Апрограмма аҳәаақәа ирҭагӡаны аҳәынҭқарра ацхыраара рынаҭоит зҭагылазаашьа уадаҩу, нхарҭала еиқәыршәам, зхала зхы иацхрааны уи ззаамхәо ауаа. Апрограммаҿы ишьақәырҕәҕо акатегориақәа рахь иаҵанакуеит: – аибашьра автеранцәа, аибашьраан иҭахаз рҭаацәа, аинвалидцәа, ахшара рацәа змоу аҭаацәарақәа, зани заби заа изыԥхаз ахәыҷқәа уҳәа. Апрограмма иаҵанакуа уаанӡа Аԥсны аҩнуҵҟа анхарҭа ҭыԥ аазымхәац, зхатәы хыҵакырҭа змам роуп. Уи аҩыза аҭаацәа абаанаго ҳәа иҵьазшьогьы ҟалап, аха иҳамоуп. Иаҳҳәап, аҭаацәара ду аҟны ҩыџьа, хҩык, ԥшьык аҷкәынцәа ианрызҳауа, урҭ аҭаацәарақәа анаԥырҵалак, ианеиҿыҵлак анхарҭа рзаамхәар қьырала иамырхлар акәхоит. Усеиԥш аҿырԥштәқәа даараӡа ирацәоуп. Апрограммаҿы иарбоу иреиҵоу ацхыраара 700 нызқь мааҭ арҭәоит, иреиҳау миллионки ҩышә нызқь мааҭи. Аҭаацәара ирзоужьхо ацхыраара шьақәгылоит шаҟаҩы ыҟоу ала. Аӡәы имацара иакәзар, уи 700 нызқь мааҭ роуп иоуа. Апрограмма анагӡареи, аҳәаақәҵареи рзы Аминистрцәа реилазаараҿы ишьақәҳарҕәҕәаоит аҳәынҭқарратә комиссиа, уи иалахуп Аҳәынҭқарра ахада иусбарҭа ахантәаҩы, Жәлар Реизара адепутатцәа, аминистрцәа реилазаара ахаҭрнакцәа, иара убас афинансқәеи, аиустициеи, асоциалтә еиқәыршәаареи адемографиатә политикеи рминистррақәеи, Ауаажәларратә палатеи рхаҭарнакцәа. Зынӡа, зыбжьы зҭиуа жәеизаҩык ыҟоуп.

2024-тәи ашықәс иҭагӡаны иҳалшеит 88 рзаҳал рыхәаԥшра. Урҭ рахьтә 2024-тәи ашықәс иҭагӡаны анхарҭа ҭыԥ аахәара зегьы ахьымӡаӡеит, уи зылшаз 46 ҭаацәара роуп. Уи иаанагаӡом ацхыраара аанкылоуп ҳәа, ацхыраара сынтәатәи ашықәс азы иацҵоуп.

- Руслан Таиф-иԥа, араҟа шәазаатгылеит иазыԥҵәоу аԥара шаҟа ыҟоу атәы, аха еиҭамҵуа амазара ахә есааира иазҳауеит, ишьақәыргылоу аԥара акәзар, еиҭакрада иаанхоит. Уи азҵаара шԥашәыӡбо, иаархәои иахҭнырҵои еибакапанула ҟаҵашьас иамоуи?

- Иашоуп, анхарҭа ҭыԥқәа рыхә есышықәса аҽеаԥсахуеит, бжьаратәла иугозаргьы уи иубаратәы иазҳауеит. Ишысҳәаз еиԥш, ари апрограмма иреиҵоуи иреиҳауи азырбоуп. Аха уи иаҵанкӡом анхарҭа ҭыԥ зегьы ахә аҳәынҭқарра иашәоит ҳәа. Ари цхыраароуп, анаҩс дара аҭаацәа рхы иахәаны акы нацҵаны ирзаахәозар ҳәа ауп ишазгәаҭоу. Азҵаара Аҟәа мацара ҳәа акәӡам ишықәгылоу. Аԥсны аҩнуҵҟа иахьакәзаалкгьы иаазхәо иахьиҭахәу аҭыԥ алхразы азин имоуп. Ақалақьи ақыҭеи ҳәа еилых амаӡам. Иҟалалоит ақыҭаҿы ианаархәо, уаҟа ахәқәа даҽакуп, аҳәынҭқарра ирнаҭо рызхоит. Ари ҳамҭоуп, арҭ аԥарақәа аӡәгьы иргьежьӡом. Аҳәынҭқарра хәышықәса рыҩнуҵҟа имҩаԥнаго апрограмма аҳәаақәа ирҭагӡаны анхарҭа ҭыԥла еиқәыршәоуп 285 ҭаацәара, 30-ҩык макьана иахымӡац ыҟоуп.

-Уажәы ҳазлацәажәаз акатегориақәа ирыҵаркуа, альготақәа змоу аҭаацәарақәа роуп. Аха, аус иацҵо ҳҿынаҳхар иҟалап, Урыстәыла иҟоу аипотека ҳәа изышьҭоу қьырала аҳәынҭқарраҿы анхарҭа аахәара асистемаҿы ҳнеиргьы. Шәгәы ишԥаанаго?

-Хыхь ишазгәаҳҭаз еиԥш, инаҳагӡо апрограмма зызкәу реиҳа ацхыраара зҭаху, зхала ирҳаны иззаамхәо атәыла ауааԥсыра роуп. Ари апрограмма есышықәса имҩаԥгалатәуп, избан акәзар, асеиԥш акатегориақәа еснагь иҟалалоит, урҭ аҳәынҭқарра адгылареи ацхыраареи рынаҭозар ахәҭоуп. Иҟалоит убасеиԥшгьы, иаҳҳәап аҭаацәара рхашәала аныбзиоу, аха еидкыланы аахәара анырзалымҵуа, дара еиҳа ирзыманшәалоуп қьырала иганы иазыԥҵәоу аԥара ишьақәыргылоу аамҭазы ианыршәо. Урыстәыла уи «кредит ипотечный» ахьӡуп, ҳара даҽакала иахьӡаҳҵар ауеит. Иахьӡхазаалакгьы мышкызны уи азҵаара ҳәарада ҳнадгылоит. Араҟа еиԥшьу азҵаарақәа даара ирацәоуп. Урҭ раԥхьа игылоуп абанктә система аиҭакрақәа алагалара, абанк амч аиура, алшарақәа рырҭбаара. Иаҳҳәап, абанк шықәсырацәала ауаа ирыланаҵо, изхымыццакуа аԥара амазар ауп. Абыржәы ҳазлацәажәаз аус аиҿкаара даара аԥара рацәаны изҭаху акәны иҟоуп, ҳаамҭазы ҳҳәынҭқарра асеиԥш иҟоу алшарақәа амаӡам. Ацәажәарақәа аҭыԥ рымоуп, аха иахьа уаҵәы алагара ҳазыхиаӡам. Аминистрцәа реилазаараҿы аԥыза-министр иҳадиҵеит сынтәатәи ашьҭахьгьы апрограмма ҿыц еиқәаҳаршәаарц, уи иацҵахарц азы. Ҳеазаҳшәоит иахьынӡаҳалшо шықәсык аҩнуҵҟа апрограмма иазыԥҵәоу 60 миллион мааҭ ашьҭыхра. Уи ҳзыҟаҵар 60-ҩык ракәымкәан иҵегь еиҳаны ацхыраара ҳазрыҭалоит шықәсык аҩнуҵаҟа.

-Уажәшьҭа ҳаиасып адемографиа азҵаарахь. Аусбарҭақәа рыбжьара имҩаԥысуа хықәкылатәи апрограмма-адемографиа аҿиара-анӡашьазгьы аҳасабарба ҟаҵан. Уи апрограммагьы иацҵоуп ҳазҭалаз ашықәс азы, убри аҟынтәи инарҭбааны шәалацәажәарц ҳҭахын?

- Зегьы ибзианы еилаҳкааует шаҟа ихадароу адемографиа иазкәу азҵаарақәа зегьы. Аҳәынҭқарраазы урҭ астратегиатә ҵакы рымоуп. Асеиԥш апрограмма ҵакы хадас иамоу ахәыҷы данилак аҳәынҭқарра иалшо ацхыраара аҟаҵара ауп. Аханатә ҳалагозар – ари апрограмма ҿыцӡам, иара мҩаԥаҳгоижьҭеи шықәсқәак ҵуеит.

2022 шықәсанӡа, ахԥатәи инаҩстәи ахшара риразы 100 нызқь мааҭ ршәон. Анаҩс, 2023 рзы избан аҩбатәи ахәыҷы иира азы 50 нызқь мааҭ ашәара, ахԥатәи изы – 100 нызқь мааҭ, аԥшьбатәи – 200 нызқь. 2024 шықәса инадыркны избан актәи ахәыҷы изыҳәан шә-нызықь мааҭ ашәара. Аԥсны азыҳәан ари еиҭакра дууп сгәанала, акыр зҵазкуа цхыраароуп. Аха, уи аҿы аангылара ҳҭахӡам, иҵегьы ҳаԥхьаҟа еизҳархалоит, иацахҵалоит. Цыԥхтәи ашықәс атәы ҳҳәозар, ахәыҷы дышиз азы арзаҳалқәа аларҵеит 1047-ҩык, урҭ рахьтә ԥшь-ҩык мап рцәаҳкит ари апрограмма иахьаҵанамкуаз иахҟьаны. Даҽа быжьҩык, 2024-тәи ашықәс аҵыхәтәантәи амшқәа рзы арзаҳалқәа аларҵеит аҟынтәи ҳахьымӡаӡеит ашәара, аԥара ахыԥхьаӡалара 2025 шықәса рахь ииасит. Зегьы неиҵҵаны 1036 ҭаацәара ацхыраара рахҭеит, ԥарала уи иартәеит 112 миллион мааҭ. Агәрагаӡы сыҟоуп, есышықәса иҟахҵо аиҭакрақәа ирхырҟьаны ибжьахаз, измаҳазгьы шыҟоу. Убри аҟынтәи ари аҵыхәтәантәи хыԥхьаӡарақәаӡам. Апрограмма акәзар, иацҵахоит ҳәарада. Иара, ҳџьынџьуаа рыԥсадгьыл ахь рырхынҳәреи, асоциалтә еиқәыршәаареи адемографиатә политика аминистрреи еицымҩаԥыргоит. Арзаҳалқәа алазҵаз ҩымчыбжь рыҩнуҵҟа аԥара рықәҳаршәон, иаҳхысыз ашықәс азы еиҵахара ҟамлаӡеит, сынтәагьы убас иацаҳаҭцоит.

-Зсоциалтә ҭагылазаашьа хьысҳау атәыла ауааԥсыреи, ахшарарацәеи, зымаха-зышьаха змыхәо ахшара зааӡоуи аҭаацәарақәа иахьа ироуа ацхыраара зеиԥшрои аҳәынҭқарра аҟынтәи?

- Аҳәынҭқарра еиуеиԥшым аусмҩаԥгатәқәа нанагӡоит зҭагылазаашьа уадаҩу ҳәа иалкаау акатегориақәа рыцхраарaзы. Иаҳҳәап, аҭаацәараҿы аӡәы ихала аус аниуа, мамзаргьы аҭаацәа идырҳауа рхы анырзаланыҟәымго, даҽакала иаҳҳәозар есымшатәи рныхтәқәа рызхара анрымам аҳәынҭқарра рыцхраауеит. Уаанӡа акыршықәса инеиԥынкыланы аҭаацәараҿы аӡәы зықьмааҭ изыршәон. Ҳминистрраҿы иҟоуп чыдалатәи аусбарҭа, уи иалахәу ацхыраара зҭахәу рынхашьа-рынҵышьа, рыбзазаратә ҭагылазаашьа гәарҭоит. Убри ашьҭахь ауп ашәҟәқәа анрыдыркыло, ақәшаҳаҭрагьы анарҭо ацхыраагӡа рызшәара. Цыԥх инаркны ирзаҳшәоз ҩ-нызқь мааҭ рҟынӡа ишьҭаҳхит. Иреиҳау ацхыраагӡа иахьатәи аамҭазы 15 нызқь иреиҳаӡам. Ари аҭаацәа ныҟәнагоит ҳәа акәӡам, ироуа иацҵаны ирыцдырхырaарц ауп. Ҳтәылаҿы аҳәынҭқарра аҟынтәи ацхыраара зауа рхыԥхьаӡара зқьы ҭаацәара рҟынӡа инаӡоит.

- Ҳазааҭгылап атәанчаҩцәа рызҵаарагьы. Аԥсны атәылауаҩы иоуа, аԥсуа тәанчахәы маҷуп. Имаӡаӡам ари зҵаара иацу агәынамӡарақәа рҭагьы. Аҭагылазаашьа ԥсаххартә алшарақәа ҳамоума ?

-Ҳтәылаҿы бжьаратәла 50 нызқьҩык рҿынӡа ироуеит атәанчахәы, иҳамоуп 38 категориа атәанчаҩцәа. Ара иҟоуп аусура аганахь ала изауа, зхы иамыхәо аинвалидцәа, убасгьы 1992-1993 шш. рзтәи аибашьра иахҟьаны иҟалаз акатегориақә, уи аветеранцәа-аинвалидцәа, иҭахаз рҭаацәа уҳәа. Арҭ зегьы атәанчахәы ахьынтәироуа атәанчахәы афонд аҟынтәи ауп, иаҳшәо ахьԥшуп иахьатәи ҳалшарақәа. Мызкы атәанчахәы иазоуҳажьуа аԥара 137 миллион мааҭ инареиҳаны иартәоит. Шықәсык уи миллиардки бжаки еиҳауп. Урыстәылатәи атәанчахәы аҟаратәразы уажәы иҳамоу абиуџьет хәынтә-фынтә еиҳазар ауп. Аҳәынҭқарра аекономика уи аҟара иҕәҕәаӡам, аусурҭа ҭыԥқәа рыла зегьы еиқәыршәаӡам, ауалафахәу уи аҟара иҳаракӡам. Ари азҵаараҿы еихыԥшу рацәоуп.

- Лаҵарамза 19 инаркны Аԥсны атәанчаҩцәа ироуа Урыстәылатәи атәанчахәы аанкылахоит аурыс банкқәа рыхсаалагақәа рымамзар. Ҳтәылаҿы Урыстәылантәи атәанчахәы роуеит 24-нызқьҩык инарзынаԥшуа, урҭ рахьтә 4 нызқьҩык инарзынаԥшуа 80 шықәса ирҭысхьеит. Иҟоу адырраҭарақәа рыла, 20 наӡын иреиҳаӡам макьаназы урҭ ахсаалагақәа ҟазҵахьоу. Изыхҟьеи атәанчахәы Аԥсны Аҵәахырҭатә банк акартақәа рахьтә роура аанкылара ?

- Уажәы ҳазлацәажәо еснагь Аԥсны инхо, Урыстәыла атәылауаа роуп. Ишазгәашәҭаз еиԥш, уаанӡа атәанчахәытә фонд аԥара нанашьҭуан Урыстәылатәи абанкқәа рахь, уаантәи иаарышьҭуан Аԥсны абанк ашҟа, уи атәанчаҩцәа рҭәанчахәу Аԥсны роуразы алшара рнаҭон. Аха, аҵыхәтәантәи аамҭазы Урыстәылатәи азакәанқәа аиҭакра ҿыцқәа маҷымкәан ирылагалан. Аурыс банкқәагьы урҭ аԥҟара ҿыцқәа ирықәныҟәар ауп. Убри ауп ари аҩыза аҭагылазаашьа зыхҟьазгьы. Ари Аԥсны аҩнуҵҟа ирызбаз акы акәны иҟаӡам. Ишьақәгылаз аҭагылазаашьаҿы ус ада уаҳа иауӡом, избан акәзар Урыстәыла иалганы аԥара анҭыҵ ирышьҭӡом. Ус анакәха, арахь иаашьҭны аԥсуа банкқәа рахь ирзахыԥхьаӡалаӡом. Атәанчаҩцәа ироуц роуларц азы Урыстәылатәи абанкқәа рыхсаалагақәа ҟарҵар акәхеит. Иахьатәи аамҭазы иҳамоу аинформациа ала, лаҵарамза 19 рзы апрограмма аанкылахоит. Иарбанзаалакгьы Урыстәыла иаҵанакуа абанк ахсаалага ахархәара ауеит, атәанчахәытә фонд уи аднакылоит. Иахьымӡогьы, изымцогьы ҟалашт, аха уи азҵаара алацәажәара макьана изааут. Ишзаау еиԥш ӡбашьас иаиуа атәгьы аҳәаара. Аҵыхәтәан иазгәасҭарц исҭаху, аиҳабыра ҩ-ганктәи аицәажәарақәа ирылахәуп ари азҵаара аҳәаақәҵаразы. Алҵшәақәа макьана еилкааӡам, урҭ шҳаулакгьы ауаажәларра ирылаҳәахоит.

Ацәыргақәҵа

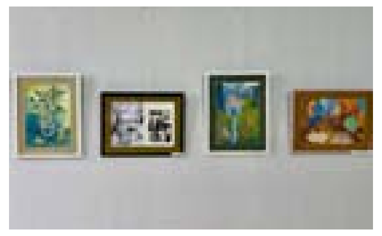

Аӡыргара

Стелла Сақаниа

Ааигәа Аҟәа иаатит ажәабатәи Жәларбжьаратәи ацәыргақәҵа Липецктәи Аԥснытәи асахьаҭыхҩцәа қәыԥшцәа алархәаны.

Ари ацәыргақәҵа аиҿкаара абзоуроуп Липецктәи ахәыҷтәы сахьаҭыхратә школ В. И. Суриков ихьӡ зхуи Аԥснытәи ахәыҷтәы ҟазаратә Ҩны «Аинари» ирыбжьоу русеицура.

Иазгәаҭатәуп, шықәсырацәалатәи русеицура иалагӡаны еиҿкаан еиуеиԥшым жәаҩа цәыргақәҵа, имҩаԥган аҟазара-классқәа, арт-пленерқәа.

Ари ацәыркәҵаҿы иӡырган еиуеиԥшым атематикақәа рыла иҭырхыз аҭыхымҭақәа. Мызкы аҩныҵҟа иаарту ацәыргақәҵа иаҭаан ирбарц рылшоит аҟазара абзиабаҩцәа зегьы.

Еснагь иаԥхьагылоу

Жәларбжьаратәи аконкурс

Саида Ҳаразиа

Ааигәа Санкт-Петербург имҩаԥысит Лариса Базолиева напхгара ззылуа апроект «Радость планеты» жәларбжьаратәи аконкурс «Ход первых» ҳәа хьӡыс измаз. Уи рхы аладырхәит Асҭанда Чачибаиа наԥхгара зылҭо Гәдоуҭа араион акәашаратә ансамбль «Ашара».

Ари аусмҩаԥгатә аҟны ахәаԥшцәа идырбан 150 инарзынаԥшуа акәашарақәа. Урҭ рахьынтә еиҳау ахәшьара иаԥсахеит акәашаратә ансамбль «Ашара». Иқәыргылаз акәашарақәа ԥшьба рҟынтә аԥсуа кәашара, аҭыԥҳацәа рыкәашара, аублаа рзы иааныркылеит актәи аҭыԥқәа, иара убасгьы аҩбатәи ҭыԥк. Алахәылацәа иранашьан аҳамҭақәа.

Хәажәкырамза 20 рзы Рауф Владимир-иԥа Дасаниа ихьӡ зху Гәдоуҭатәи Акультуратә хан аҟны акәашаратә ансамбль «Ашара» ирԥылеит Гәдоуҭа араион анапхгара, араион аҭараҟәша аиҳабыра, иара убасгьы ахәыҷқәа рҭаацәа, рыуацәа.

«Аҟазара знапы алаку ирзеиҕьасшьоит агәаҵԥыҳәара, аизҳара. Ҳраион анҭыҵгьы аманшәалара шәыцзааит, аиааирақәа шәыманы шәхынҳәлааит. Ҳара еснагь ҳҿарацәа ҳашәхыҽхәоит. Аԥсназыҳәан шәыхьӡырҳәаганы Анцәа шәҟаиҵааит», ҳәа ирыдиныҳәалеит Гәдоуҭа араион аҭараҟәша аиҳабы Адамыр Ҳаразиа.

Шәаԥхьа зегь раԥхьа
apsnygazeta@mail.ru

«Аԥсны»
№23-24 (21 629| апрель3 2025 шықәса

Аби аԥеи гәыԥк аҟны

Ауалԥшьа аҿаԥхьа

Алиса Гәажә-ԥҳа

Аԥсны Аџьынџьтәылатә еибашьраан ахәра ҕәҕәа иоуз иахҟьаны иахьагьы ахәшәқәа здызкыло, аибашьра амшала иинвалидхаз, Леон иорден занашьоу аибашьра аветеран Џьансыхә Кәакәасқьериа иԥсадгьыл ахьчаразы иуалԥшьа анагӡара дацәхьамҵит. Агәаҕьреи агәымшәареи аазырԥшыз Аԥсны аҵеицәа дыруаӡәкуп.

Уи Ачадара иҟаз «Аԥсуа гвардиа» аҟны аибашьра иалагаанӡа хымз аррамаҭзура ихигахьан.

Аибашьра раԥхьатәи амш азы, ҳаиҿцәажәараан излеиҳәаз ала, игәамбзиара иахҟьаны мчыбжьык ҳәа иеиҳабацәа доурышьҭын, аҩны дыҟан.

«Сеааибысҭан, Аҟәаҟа сцарц сдәықәлеит. Гәдоуҭа саннеи, Лыхны абжьаларҭа сшаабжьыҭцыз еиԥш, «ГАЗ» ҳәа изышьҭоу амашьына абџьар ақәҭаны иаазгоз, издыруаз аӡәы дсықәшәеит. Уи аурыс архәҭа ахьеиҿкааз Бамбора – «Военныи городок» ҳәа иахьашьҭоу «абџьар еимҭәаны агара иаҿуп» ҳәа сеиҳәеит. Абџьар шыҟаз анеилыскаа, саргьы уахь сеихеит. Аԥсуа ҷкәынцәа аӡәырҩы реиԥш, изулак абџьарк рылызгеит», – иҳәеит аибашьра раԥхьатәи амш игәаларшәо.

Анаҩс, 19 шықәса ирҭагылаз Џьырхәатәи арԥыс иаԥхьа ишьҭаз ахаҵара амҩа данылеит. Уи иажәақәа рыла, иҩызцәа дзырхьымӡеит, аха дышзахәоз днаӡеит Ацҳа ҟаԥшь аҟынӡа.

«Ацҳа ҟаԥшь аҟны саннеи, ҳаибашьцәа раԥхьатәи атанк ргахьан. Аиҿахысрақәа рышьҭыбжь уаҳауан, аха ахьаҵра анҳақәшәа Ацҳа ҟаԥшь аҟны еиқәшәаз: Афгантәи аибашьра зхызгахьаз Аванес (Овик) Асатуриан, аибашьра ашьҭахь зыԥсҭазаара иалҵыз Едуард (Едик) Ԥанҭиа, ааигәа зыԥсҭазаара ҿахҵәаз, аррамаҭзура исыцахысуаз, ҳаешьара иатәу аибашьра адәаҿы зызшьапык зцәыӡхьаз, «Агәымшәаразы» амедал занашьоу Алхас Кәакәасқьериа, «Ленин» ҳәа хьыӡшьарас измаз Гена Лыхәба, Владимир (Вова) Ешелкин ҳаицны Ауниверсам ҳәа иахьашьҭоу «Аҳабла ҿыц» абжьаларҭахь ахырҕәҕәарҭа ҳқырц ҳрышьҭит. Ҩымш рышьҭахь Алада-Ешыраҟа ҳдәықәыртцеит, ҳгәыԥ «Спорт-база» иҟан, – дҳацәажәон аибашьра аветеран.

Ҳаиҿцәажәараан Џьансыхә хҭыск игәалашәан даадыԥшәырччеит. Узырыччаз ҳауҳәароуп ҳәа даныхҭаҳк, «Ацҳа ҟаԥшь» аҟнытә ҳанхьаҵуаз гранатаршәгак ҳԥыхьашәан, алада иго аҩада иго ҳаркареит. Аамҭа анааи шьҭа ҳалахысроуп ҳәа иаагәаҳҭазар, ахысшьа арҵара иазкыз акы акәын, ихысӡомызт. Ҳара уи ҳақәгәыҕны, ҳгәы рхаҭцаҭцәҟьаны ҳаҟан»... – иҳәеит уи.

Аибашьраҿы еснагь ԥхьаҟа ацара шзалымшо, ахьаҵрагьы шыҟало азгәаҭо, Џьансыхә дазаатгылеит илыҵшәадахаз ажәыларақәагьы. Аха урҭ аԥхьаҟа аибашьратә ԥышәа рызҭаз, аиааира зхылҿиааз, изыраагәаз жәыларақәоуп.

Ианвартәи ажәылараан «Ацҳа кнаҳа» аҟны ахырҕәҕәарҭа анаҳкыз ҳгәыԥ дҵас иҳаман алаԥшхырԥага аԥшьганы, ҳашҟа аҕа дхьарԥшны ҳҩызцәа аибашьцәа гәыԥҩык амҩа рыҭара. Командаҟаҵаҩыс дҳаман Џьырхәатәи аибашьҩы гәымшәа Аԥсны Афырхаҵа ахьӡ иаԥсахаз Сосо Чачибаиа. Аха ари ажәылара лыҵшәадахеит, Гәымсҭа аӡиас ирыз аӡәырҩы ҳаҕацәа рнапаҵаҟа инхеит, акраамҭагьы Гәымсҭа нырцәынтә зыԥсы ҭаны аӡын мшы мыждазы асы аҿы ишьҭаз ҳҩызцәа аабон, ацхыраара раҳҭартә аҭагылазаашьа ахьыҟамыз ҳгәаԥсахы еибанаркуан. Марттәи ажәылара акәзар, уи еиҳагьы ахьаа зцыз илыҵшәадахаз жәыларахеит. Ҳара ҳгәыԥ усҟан, март 4 рзы адҵа ҳауит аӡиас ҳарны Цугуровка ахәы ҳҳаларц, аха дук мырҵыкәан ҿыц адҵа ҳауит ахәы ҳалбаарц. Адырҩаҽны дырҩегьых март 15 ауха ахәы шәхала ҳәа адҵа ҳарҭеит. Ҳҩызцәа аибашьцәа Гәымсҭа ирны Аҟәа ахырхарҭахь идәықәлаз ирԥеиԥшхаз усгьы ижәдыруеит», – иҳәан марттәи ажәылара иазкыз иажәабжь ааҿахиҵәеит.

Џьансыхә иажәақәа рыла, аибашьра ианалага, абаталионқәа еиҿыркаанӡа гәыԥ-гәыԥла еибашьуан. Анаҩс, абаталионқәа анеиҿыркаа, уи далахәын Аԥсны Афырхаҵа Амиран Берзениа командаҟаҵаҩыс дызмаз абаталион. Марттәи ажәылара ашьҭахь, Ешыратәи ахырҕәҕәарҭахь даниас, дырҩегь Сосо Чичибаиа игәыԥ дақәшәеит. Уи агәыԥ аҿы ирацәаҩын Џьырхәаа рыҷкәынцәа. Џьансыхә иаб, «Агәымшәаразы» амедал занашьоу, аибашьраан иоуз ахәра ҕәҕәа иахҟьаны уи ашьҭахь зыԥсҭазаара иалҵыз Сергеи Кәакәасқьериеи иареи ари агәыԥ аҿы еиқәшәеит.

Еизааигәоу ауаа аибашьра амцашыраҿы ишеиҳӡызааyа, ишгәнибаго ҳәара аҭахым, хаҭала, аби аԥеи ҭыԥк аҿы ианеицыҟоу еиҳагьы иуадаҩуп. Џьансыхә ахәра ҕәҕәа аниоу, уахык шаанӡа дырзеиҭамго аҵаҟьа аҿы дкамҳарцазы аҭла дадҿаҳәаланы, аӡә дидыртәаланы дышрымаз заҳаз уи иаб Сергеи иажәақәа игәаларшәо иажәа дналагеит Џьансыхәи ҳареи ҳаиҿцәажәара зхы алазҳырхәыз, Џьансыхә иаби иареи злаз агәыԥ аҿы ирыцеибашьуаз, Леон иорден занашьоу Баҭал (Ԥача) Анқәаб.

«Мшаҽнеиԥш сыла дыхгылоуп, «аӡә дикәшәмырӡын, шәхы гәашәҭ , Анцәа инапы дануп, деиқәхар бзиоуп, деиқәымхаргьы иԥсадгьыл аҿы дыҟоуп»... ҳәа, Сергеи хаҵаҵас, гәкаҳарак инмырԥшкәан, иихәаз ажәақәагьы слымҳақәа ирҭаҩуеит», – иҳәеит уи.

Ҳаиҿцәажәараан излеилкаахаз ала, ииун 26 ауха Џьансыхә Ешыра ахырҕәҕәарҭа аҟны ахәра ҕәҕәа иоуит.

«Ҩ-гәыԥқны ҳҽаҳшеит, 6-ҩык ԥшыхәра ицаз хылаԥшра рахҭон, ҳгәаҳҽанны ҳаԥшын даҽа 6-ҩык. Ус, ԥшыхәра ицаз агәыԥ гәарҭеит. Ахысра анхдырты ҳаҕацәа усгьы абџьар иеигӡозма, «агәгәаҳәа» аҿаадырхеит, уи акәхеит, аиҿахысра ҟалеит, уи аамҭазы ацхыраараазы итәаз ҳгәаҳҽанӡамкәан иҳақәлеит, убасҟан ахәра соуит» – иҳәеит аибашьра аветеран иажәа ааркьаҿны. Аха Баҭал Анқәаб Џьансыхә иажәа харҭәаауа: «Даара ҕәҕәала дхәын, аха ахьаартәага агәыр изыҟахҵеит, амедеиҳәшьцәа иҳацыз руаӡәк ихы ҽалҳәашәа луит, уи мацара абаихәоз. Уахык шаанӡа, дахьаҿажьыз абахә аҟнытә дкамҳарц, аҭла дадҿаҳәаланы дҳаман. Уи аҭыԥ аҟнытә даҳзеиҭагаӡогмызт, аҕацәа ҳгәарҭар алшон аҟнытә, Лева Аҩӡба дидтәалан» – иҳәан иажәабжь аахиркәшон еиԥш, «пепси-кола» иҭахеит», – иҳәан Џьансыхә иахь днаԥшны даачеит Баҭал.

«Пепси-кола» ҭоурыхс иамоу ҳзеиҭашәаҳәа ҳәа ианыхҭаҳк, Џьансыхәгьы аччара изнымкыло «Ахәра змоу аӡы ижәыр шыҟамлоз здыруан, саԥхьа ахәра заухьаз рҿы избахьан аҟнытә, аӡы ацынхәрас ауп «пепси-кола» сзаҳәаз, аха аибашьраҿы уи абаҟаз», – иҳәеит игәы алаҟаны.

Аибашьратә хҭысқәа иргәалашәаз акымкәан иаҳзеиҭархәеит Џьансыхәи Баҭали. Раԥхьа ажәабжьҳәара далагеит Леон иорден занашьоу Џьансыхә Кәакәасқьериа:

– «Анҭица» ҳәа хьӡыс изаҳҭаз, аԥсуа еибашьцәа рнапала иҟарҵаз гранатаршәгак ҳаман, уаналахыслак ахәшә уҿанаԥсон. Еиҭныԥсахланы ҳалахысуан, ҽнак зны сара саналахыс, нас сзы-сҿы ашьа иаганы ишыҟаз саб дақәшәеит, уи азныказы исыхьыз изеилымкааит, нас ҳхы-ҳҿы ахьчаразы асабрадақәа ԥшааны иаҳҿаҳҵеит.

Анаҩс, Леон иорден занашьоу Баҭал Анқәаб игәалашәаз аибашьратә хҭыс аиҭаҳәара дналагеит.

– Марттәи ажәылараан акәын. Асы шьҭан, ахьҭа ҕәҕәаны иаҿан, акыргьы ҳааԥсаны ҳаҟан аҟнытә Цугуровка ахәы ҳанхала Џьансыхәи сареи ҳамхацәеит, ҳҩызцәа, аибадырга «апороль» анырӡбоз ҳагхеит. Аха, урҭ ҳаԥхьаҟа ишдәықәлахьаз ангәаҳҭа ҳҿырхьаҳагӡарц ҳрышьҭалеит, ҳашнеиуаз ҳҩыза еибашьҩы Џьамал Барцыц даҳзаагәахеит, иара ҳаиликаарц «апороль шәҳәа» – иҳәеит иаразнак. Ҳара уи ҳаздырӡомызт, ҳахьагхаз иахҟьаны. Аха, ҳара ибжьала даадырит, еибадыргас иҟаз апороль ҳәа иҵааз «ольха» иҳәар акәын, нас егьи – «каштан» – аҭак ҟаҵатәын. Аҩбагьы иара иҳарҳәеит.

Ҭаацәарак аҟны аби аԥеи шәеицеибашьуан, уаб усгьы деибашьуан, уара аҩны уаангылазҭгьы ҳәа иазҵааха аҭак ҳамҭакәан, «Сара исуалын, аррамаҭзура сахысуан, ссолдаҭын. Ҳара даҽа ԥсадгьылк ҳамаӡам, ҳџьынџь ҳара иаҳмыхьчар, изыхьчодаз?!» – ҳәа аҭак ҳаиҭеит.

Џьансыхә иан Џьулетта Аҩӡ-ԥҳа ҳаиҿцәажәараан иазгәалҭеит, лԥа «уаангыл» ҳәа иалҳәаргьы дшаанымгылоз, аха ларгьы уи ажәа аҳәара лыгәгьы иштамшәаз.

«Џьансыхә ирратә маҭәақәа ӡәӡәаны иахьцәыз, абаха амҭакәан, ишыцәаакыз ишәҭаны ддәықәлеит, аибашьра шыҟалаз ажәабжь шиаҳаз еиԥш. Раб усгьы аҩны дшаанымгылоз еилкаан. Акызаҭәык исызхымгоз, 16 шықәса зхыҵуаз Нарџьхьоугьы иашьеи иаби дрышьҭаланы, дырхьыԥшны дахьцаз акәын. Ирулак-ирҳәалак, игәшәа ҳәаны ддырхынҳәит уи» – лҳәеит ахшара бзиа зааӡаз ан.

Џьансыхәи Баҭали аҳӡыргара шырцәаҩам узгәамҭарц залшомызт, урҭ рҩызцәа аибашьцәа ргәымшәареи рфырхаҵареи атәы наҭшьны иазгәарҭон, аӡә дрыцәбжьамхарц еизҵаауан, иргәаладыршәон.

«Сара сзы аԥсадгьыл ахьчаҩцәа зегь фырхацәоуп. Агәымшәареи агәаҕьреи аадырԥшит зыԥсадгьыл зхы ақәызҵаз ҳҵеицәа. Урҭ аԥсра иацәшәаӡомызт. Хаҭала, аӡәгьы «ҳҭахоит» – ҳәа ҳҳәыцӡомызт. Ҳиашара азы иҳадгылаз, иҳацхрааз рацәаҩхеит. Зхатәгәаԥхарала ҳаԥсадгьыл аиқәырхараз иҳацеибашьуаз Нхыҵ-Кавказтәи ҳашьцәеи ҳџьынџьуааи ҳажәаҩахыр анеибаҳҭа, Аиааирагьы ҳара иаҳҭәхеит», – иҳәеит Баҭал Анқәаб.

«Леон иорден» занашьоу Адгәыр Мхонџьиа ишьаԥқәа рыҩбагь ицәызит аибашьраҿы, инацәкьарақәагьы хнаҵәеит, 19 шықәса ракәын ихыҵуаз усҟан, иԥсҭазаара далҵит аибашьра ашьҭахь. Ибрагим Гәымба ҕәҕәала дхәын, ааигәа иԥсҭазаара далҵит аибашьраан иоуз ахәра иахҟьаны. Џыр Ҳагба дҭахеит, Руслан Рабаиагьы дқәыԥшын, 19 шықәса дырҭагылан, дҭахеит, Аԥсны Афырхаҵа ҳәа ахьӡ занашьоу Тарас Чачибаиа. Тарас Џьыкырба, Нугзар Ақаҩба, Никола Лиамин, Мафа Колидиа – аибашьра адәаҿы рхы бзианы иаадырԥшит, агәаҕьреи агәымшәареи злаз еибашьцәан» – ҳәа еицҿакны, рҩызцәа аибашьцәа аӡәаӡәала ирзааҭгыло рызбахә ҳзеиҭарҳәон Џьансыхәи Баҭали.

Џьансыхә Кәакәасқьериа имаз ахәра ҕәҕәа дацәынхоит ҳәа аӡәгьы дыҟамызт. Аха усҟан Анцәа имчала Санкт-Петербургнтәи, аԥышәа змаз анеирохирург Владимир Геннади-иԥа Бицеевич Аԥсныҟа иаара разҟыс изыҟалеит уи иԥсы даԥшәмахеит.

Џьансыхә акыраамҭа ахәшәтәырҭаҿ дышьҭан, иуадаҩыз аоперациа ҕәҕәа ихигеит, аибашьра ашьҭахьгьы ахәшәтәырҭақәа рҿы иҽеихәшәтәуан, иахьагьы ахәшәқәа идикылоит. Џьансыхә иаб Сергеи Кәакәасқьериа Аҟәа ахақәиҭтәраан ахәра ҕәҕәа иоуит, уи нахыс ари аҭаацәараҿы ҩыџьа аби аԥеи, Сергеи Кәакәасқьериа иԥсҭазаара далҵаанӡа ахәшә аархәон. Џьансыхә иажәақәа рыла, Аԥсны аинвалидцәа рфонд аҟнытә, хәыда-ԥсада ахәшәқәа рырҭоит, аха зыхә ҳараку ахәшәқәа риура шыуадаҩу, урҭ рхатә ԥарала ишаархәо азгәеиҭеит. Аха, уеизгьы ихы дахашшааумызт, «Ахәра змамгьы, урҭгьы аԥсадгьыл рыхьчон, ахылаԥшра, азхьаԥшра рыҭатәуп», – ҳәа дҳацәажәон.

Иахьа Џьансыхә иҩнаҭаҿы ирызҳауеит ҩыџьа ихшара, 6 шықәса зхыҵуа, забду иаб ихьӡ зыхьӡу Еснаҭи, хышықәса зхыҵуа ассир хәыҷ Санели. Аҳәоуеиқәшәара еснагь иахьыҟаз аҭаацәара аханатәгьы датәызшәа, ланхәа, лабхәында, ланхәыԥҳацәа агәыла-азла, асас уҳәа аԥсуаҭас зегь ирыхәҭоу аҳаҭыркәҵашьа лҽеақәыршәо аҩнаҭа ныҟәылгоит Џьансыхә ихатә ҩыза Маргарита Аии-ԥҳа.

Аиашазы, аибашьра аветеран, аԥсадгьыл ахьчара згәабзиара ақәызырӡыз Џьансыхә аҭаацәара ԥшӡа ахьаԥиҵаз, аҿиара ахьидаабалаз аибашьраан иаагаз Аиааира аҟара агәахәара ҳазҭаз акакәхеит. Аԥсадгьыл ахьчаҩцәа, афырхацәа зегьы ирзеиҕьаҳшьоит аизҳареи аҿиареи.

Аицлабра аихшьалақәа

Стелла Сақаниа

Ишдыру еиԥш, есышықәса Аԥсны араионқәа зегьы рҟынтәи ахәыҷқәеи ақәыԥшцәеи алархәаны, аҟазара аганахь ала аҟыбаҩ ҷыда злоу алыркаауеит аестрадатә шәаҳәаҩцәа рыбжьара.

Убас, сынтәагьы март 28 рзы Р. Гәымба ихьӡ зху Аԥснытәи аҳәынҭқарратә филармониаҿы имҩаԥган аԥсуа аестрадатә ашәа анагӡаҩцәа XXIV ррреспубликатә еицлабра «Аҿар рыбжьы». Иазгәаҭатәуп, ари аусмҩаԥгатә аиҿкаара шабзоуроу Аԥсны акультура Аминистрра И. Е. Кортуа ихьӡ зху жәлар рырҿиара Ареспубликатә центр.

Аконкурс амҩаԥгаҩ Инесса Григолиа бзиала шәаабеит ҳәа раҳәо имҩахыҵыз зегьы идлырдырит ажиури иалахәыз ашәаҳәаҩцәа: Аԥсны зҽеаԥсазтәыз жәлар рартистка, Д. Гәлиа ихьӡ зху аҳәынҭқарратә премиа алауреат, «Ахьӡ-Аԥша» аорден аҩбатәи аҩаӡара занашьоу ашәаҳәаҩ Лиудмила Гәымба, аԥсуа естрадатә шәаҳәаҩы Манана Братухина, Аԥсны акультура аминистрра акультуреи аҟазареи рыҟәша аиҳабы, аестрадатә шәаҳәаҩы Автандил Канџьариа.

Ари аицлабратә конкурс еихшан ԥшь-гәыԥқны: актәи 6-9 шықәсанӡа зықәра аҵанакуаз; аҩбатәи – 10-11 шықәсанӡа; ахԥатәи – 12-14 шықәсанӡа; аԥшьбатәи – 15-20 шықәсанӡа. Аконцерт аҟны исасцәаны иқәгылеит ахареографиатә ансамбль «Ашара» (асахьаркыратә напхгаҩы – Асҭанда Чачибаиа), ахореографиатә ансамбль «Эдельвейс» (асахьаркыратә напхгаҩы – Викториа Пигуль).

Аконкурс аихшьааларaан аконцерт аҟны актәи агәыԥ – 6-9 ш. ирыҵаркуа рахьтә адиплом актәи аҩаӡара иалауреатцәахеит – Софиа Мерцхәлаа, Инна Пилиа, Ераст Тәанба, Саниа Басенциан; аҩбатәи аҩаӡара – Алеқсандра Нармaниа, Дариа Борисова; ахԥатәи

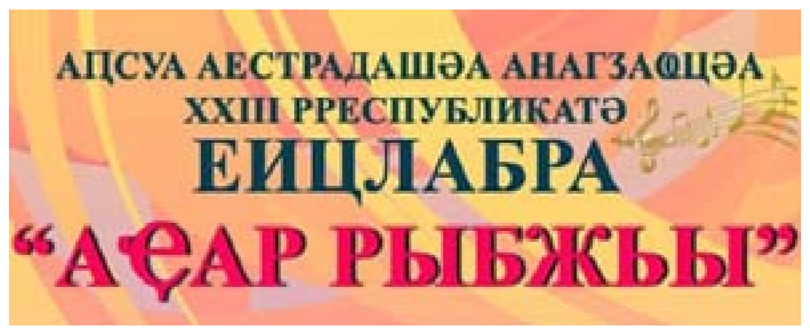

аҩаӡара – Иасмина Кәарҷиа, Адица Ԥачулиа, Асиаҭ Ладариа, Сариа Голава, Викториа Малишава, Емили Варданиа, Сариа Цеиба, Салима Шьынқәба.

Аҩбатәи агәыԥ 10-11 ш. ирыҵаркуа рахьтә адиплом актәи аҩаӡара иалауреатцәахеит – Алина Царгәыш, Гаврил Гогохиа, Саломеиа Алҭеиба; аҩбатәи аҩаӡара – Сариа Гургениӡе, Анна Тапаҕәуа, Сандро Какәбаа, Леон Инаԥшьба, Алеқсандра Аиба; ахԥатәи аҩаӡара – Мануела Берулаа, Амелиа Гогохиа, Амина Какәбаа. Иазгәаҭатәуп арҭ аҩгәыԥк рҟынтә Гран-При шланашьаз – Сариа Арӡынба.

Ахԥатәи агәыԥ 12-14 ш. зхыҵуа рықәра иаҵанакуа рыбжьара адиплом актәи аҩаӡара иалауреатцәахеит – Кристина Асатурова, Медеиа Кәарҷиа, Анико Қобалиа, Сариа Делба; аҩбатәи аҩаӡара – Анано Бокучава; ахԥатәи аҩаӡара – Елиза Шьынқәба.

Аԥшьбатәи агәыԥ 15-20 ш. ирыҵаркуа рахьтә адиплом актәи аҩаӡара иаԥсахеит – Рада Нардаиа, Николь Сангәлиа, Илана Ԥачлиа; аҩбатәи аҩаӡара – Даниела Емырхәба, Алана Асланӡиа.

Иара убас аицлабраҿы иҟан аноминациа «Дуетла» аҟны иқәгылоз. Уаҟа актәи аҩаӡара адиплом ранашьахеит – Алеқсандра Черқьезиеи Рада Нардаиеи; Алеқсандра Нарманиеи Саниа Басенциани; аҩбатәи аҩаӡара – Наур Убириеи Сариа Делбеи.

Аконкурс азы аҿар авокал аганахьала ацхыраара рызҭоз, иазыҟазҵоз аҳаҭыртә бҕьыцқәа ранашьан: Оҭар Маланӡиа, Лика Ҵәыџьба, Саида Габниа, Камила Годжуа, Асҭанда Ҭарба, Ильда Қәычубериа, Михаил Џьымутиа, Ламара Санаиа, Фрида Берзениа, Есма Гәынба.

Аԥсны акультура аминистрра И. Е. Кортуа ихьӡ зху Жәлар рырҿиара Ареспубликатә центр аиҳабы Нури Кәарҷиа иажәақәа рыла, аицлабратә конкурс анеиҿыркаауаз хықәкыс ирымаз аԥсуа естрада ашәа аӡыргара акәын. Аамҭа уадаҩқәа ирылганы, ари аицлабратә конкурс иаднаԥхьалеит хыԥхьаӡара рацәала аҿар. Урҭ аԥсуа естрада ашәаҳәара агәыбылра днаркит. Уи гәахәара дууп ҳәа иԥхьаӡоит Аԥсны аҿар ашәаҳәара иахьаднаԥхьало.

Арахәааӡара наԥ адкыларазы

Арҿиара зҭаху аус

Альбина Жьиба

Лаврент Гәниа Маркәыла дынхоит. Иара 70 шықәса ихыҵуеит. Аԥсны Аҵьынҵьтәылатә еибашьра даветерануп, «Агәымшәаразы» амедал ианашьоуп. Лаврент 12 шықәса шихыҵуаз иабду иашьа ааӡара дигеит. Аа-ҩык ахшара ахьыҟаз аҭаацәара аҟынтә, иара иакәхеит хылҵ дызмамыз иабду иашьа ишьҭра аиқәырхара зыбзоурахаз. Аҷкәын иан ахәыҷы даҿа ҭаацәарак ахь данцоз илҭеит абат. Уи акәхап аҷкәын арахә рахь агәыбылра изыркызгьы даныҩеидас. Иахьа уажәраанӡа Лаврент иан илҭаз акамбашь ашьҭра мырӡкәа иааигоит. «Уи аахыс арахәи сареи ҳаилахәуп, бзиа ҳаибабоит. Даргьы пату рықәысҵоит, саргьы пату сықәырҵоит», - иҳәоит анхаҩы.

Арахә рахьынтә Лаврент Гәниа акамбашьқәа лымкаала бзиа ибоит, урҭ 30 рҟынӡа имоуп. Ажәқәа ракәзар, аҩны азааигәара иҟаз ахкаараҿы иҳәуан, урҭгьы 30 хы ыҟоуп. Абатқәеи аҳәарақәеи хазы иҭан.

Лаврент макьана арахә ихьаӡом. Аҳәарақәа аӡын ибзианы иҵыҵысырцаз ранацәа ирыҵаҵан имоуп. Мшаԥымза инаркны ахш иара итәуп. Уажәшьҭа аҳәарақәа акгьы рыхьуам. Аҳаскьын ҿа ала рхы ныҟәыргартә иҟоуп. Ахш-харҵә ҭины ауп аҭаацәара рхы шныҟәырго. Лаврент аҵьармыкьаҿы шьҭа ибзианы дырдыруеит. Ашәқәа иаразнак ахәҳаахәҭыҩцәа имырхәҳауеит. Лаврент иҭахуп аҵьармакьаҿы ихатә ҭыԥ имазарц. Иаалыҵ иаҳа ахә иагырхан иҭиларц, аха... уи даҽа зҵаараӡар акәхап...

Лаврент Гәниа ирахә ибоит Маркәыла, аибашьра ҟалаанӡа арахә ааӡарҭа ахьыҟаз аҭыԥан. Анкьа уаҟа игылан 150 метра аура змаз аферма, игәалаиршәоит уи. Хазы иҟан арахә збоз рынхарҭа. Аибашьра ашьҭахь уи аҭыԥ зегьы абна ахыҵәан иҟан. Хышықәса раԥхьа Лаврент уаҟа иргылеит ихатәы ферма. Уи аура 21 метра иҟоуп, 11 метра аҭбаара амазы. Амаҭәахә аахәан ақыҭанхамҩа аҿиара аҳәынҭқарратә программала. Уи ихы алаирхәырц иабжьаигеит иҩыза иашьа Ҵьумбер Зыхәба. Акомиссиа, уи аус ибзиоуп ҳәа ахырҳәааит, аха хышықәса ирылагӡаны Лаврент ииааӡо арахә рхыԥхьаӡара иацлеит, еизҳаит, 60 хы рзы имоу аҭыԥ шьҭа изхом.

Лаврент арахә ахьҭаикуа аҭыԥ иҩны иацәыхарамкәа игылоуп. Актәи аихагыла зегьы хаҳәла ишьҭыхуп. Аҩбатәи аихагылаҿы арахә рхәы ашьҭаҵарҭа ҟаиҵеит. Аҩныҵҟа ганкахьала ажәқәа рҭыԥ ыҟоуп, даҽаганкьахьала акамбашьқәа рҭыԥ. Ажәқәа рҭыԥ хазы-хазы мҿыла еиҩкааны иҟаҵоуп, акамбашьқәа рҭыԥ еиужьны имоуп.

«Акамбашьқәа акранырфалак еидтәааланы еибарԥхоит, аха убри аан ажәқәа рахь изымнеиуа иҟазароуп. Избанзар, акамбашь иаҳа иҕәҕәоуп, ажә ахәы иахнацар ауеит. Ажәқәа рҭыԥ еиҩкаатәуп... Аӡын арахә зегьы ара избоит, аха шьҭа аҭыԥ сызхаӡом», - иҳәоит Лаврент.

Аферма аганаҿы иргылар иҭахуп аҳәарақәа рҭыԥ. Уи адагьы афермаҿы иҟаӡам алашара. Уахынла арахә акгьы рмыхьырцаз алақәа рыцҭакны иаанижьуеит. Аха, ҳаԥхьаҟа иҭахуп ицхрааша ауаа. Ԥшьҩык рҟынӡа рҭыԥ ҟалоит, иҳәоит Лаврент. Иара арахә рааӡара даналагоз 5 камбашьки 15 хы ажәқәеи ракәын зынӡа имаз.

«Ажәқәа иаабац аԥсуа жәқәа роуп. Шьыжьи хәылбыҽхеи иаҳхьоит. Аҳаскьын бзианы ианыҟоу 80 литра рҟынӡа ахш ҳарҭоит. Акамбашь хши ажәқәа ирымҵуа ахши еилаҳҭәоит, ахш жәпахарцаз», - еиҭеиҳәоит Лаврент.

Арахә рбара еиҳарак аҵьабаа анацу аӡын ауп. Рыҭра арыцқьара, рхәы аҭаҵара. Аӡын ишҕыҵигаз еиԥш ауп, урҭ рхьарагьы шыҟало ааԥын нахыс. Убри аҟынтә рыфатә иагижьӡом. Аҟашәеилаҵа рҿаиҵоит, ақьар леиҵоит ҷыдала ирахә рзы. Сынтәа хнызқь цыра аԥҳә ҿаҳәа иман, иара ааԥын азгьы иаанхеит хар-амамкәа, аӡын ахьыԥхарраз аҟнытә. Арахә еиҳарак адәы иқәын, ирфо ыҟан. Аҟашәа иаанхаз ҳаԥхьаҟа ихәоит.

Арахәааӡаҩ ишьамаҟа ашьха заку рыздырӡом. Уахь ихала дызцаӡом азы аԥхынра зегьы Маркәыла адәҳәыԥшқәа рҿы иныҟәигоит. Ҳаԥхьаҟа урҭ зегьы хкааны аҟаҵара игәы иҭоуп. Ихш зегьы аҩныҟа имгакәа, аферма ахьгылоу аҭыԥ иқәиҵаларц иҭахуп.

Лаврент хыхь ишысҳәахьоу еиԥш, акамбашьқәа уамакала бзиа ибоит. Урҭ рызбахә саатла далацәажәалар илшоит. Аҩны азааигәара амхы иҭаз абатқәа ибжьы анрықәига, иара иахь еихеит. Иаргьы, иужьар ҟалаӡом иҳәан, заанаҵы ирзааигахьаз ҿаҳәарак аԥҳә ааиԥхьирттеит. «Шәааи ара, шәааи», ҳәа гәыбзыҕла иааиԥхьеит.

«Акамбашьқәа рныҟәгара иаҳа иманшәалоуп. Ируҭо зегьы рфоит. Ашьыжь ицаз асааҭ ԥшьба рзы рхала аҩныҟа иаауеит. Аха, уи азы аҩны дырбатәуп, зны уаргьы иаауцароуп. Ҵьара иҭахар алшоит. Ашоура аныҟоу аӡмах иҭатәоит, усҟан аԥагьы ахашҭуеит, ҳаргьы ҳархашҭуеит», - длафуеит Лаврент.

Акамбашь анухьо, уақәҵәҟьар ҟалаӡом, игәаауеит, иҳәоит иара. Зныкихьахьоу акамбашь литраки бжаки ахш унаҭоит. Ҩба-хԥа ахылҵхьазар х-литрак зныкала иунаҭоит. Арахә ааба-жәба хы анахылҵлак, нахыс иқәугар еиҕьуп, имаҟахоит. Аҵәкабашьқәа ракәзар акәац азы иҭиуеит.

Уахык сырахә анысымба, аҩны саангылаӡом», - иҳәоит Лаврент аԥсҭазаара шшоу атәы еиҭаҳәауа.

Ҳәарада, зыԥсы ҭоу зегьы реиԥш арахәгьы чмазаҩхоит. Лаврент ижәқәа ма икамбашьқәа акрыфара иаҟәыҵзар, рлымҳацәқәа рықәрыжьызар, ак рыхьит, иаразнак аҳақьым диԥхьан дааигоит. Иԥышәа инарбахьеит, акамбашь ахәшәтәра шыцәгьоу, лассы-лассы ачымазара азыхгаӡом. Убри аан арахә зегьы ишақәнагоу еиԥш, ианаамҭоу ахәшәриҭоит.

Арахәааӡара аԥсуаа рҿы адгьыл ақәаарыхра ашьҭахь акыр аларҵәаара змаз ак акәын. Ауаҩы арахә инаҭон афатә, амаҭәа, ашьаҭа. Аҭоурыхҭҵааҩ Ҵьанашьиа иҩуан, «аԥсуа малс имаз – арахә роуп ҳәа». Ԥсыуа хаҵак арахә имамкәа ҟалашьа амамызт. Архимандрит Дорофеи Дбар ишәҟәы «Аԥсны иахьа. Иҟаҵатәузеи» аҿы иҩуеит, арахә ааӡара аԥсуаа ҳҿы еснагь аҭыԥ ду шааннакылоз. Асовет аамҭа ҟалаанӡа арахә ааԥын азы ашьха ашьапаҿы ирбон, аԥхын азы ашьхахь икарцон. Ҭагалан илбаарцон, аӡын иҭакны ирбон. Аб Дараҭ иажәақәа рыла, анхацәа ианҵаны ирымаз еиҳарак аԥсаса ракәын – аҵьмақәеи ауасақәеи, ирфоз иаҳа иахьырацәаз азы. Асовет аамҭазы ари аҭагылазаашьа аҽаԥсахит, аԥсуаа ашьамаҟагьы рааӡо иалагеит, егьырҭ ареспубликақәа рҟынтә рыфатә аагара иалагеит азы. «Аԥсны иҳамаз арахә ааӡара аус хацҳаркыр, ашьха ишьҭны, иҳауа акәаци ахш-харҵә ахаҭабзиареи даара иҳаракхон», иҩуеит Аб Дараҭ. «Уи иаҳнаҭоит аԥара, аԥсшьаҩгьы даднаԥхьалоит», ҳәа азгәеиҭоит иара. Убри аан иҳәоит хықәкыла иҟаҵатәугьы, Аԥсны арахәааӡара аҿиараманы иҟаларцаз. Раԥхьа иргыланы аҵарауаҩ игәаанагарала, Бзыԥ араион аҿы, иара убас Кәыдры аҩхааҿы иаԥҵатәуп аферма маҷқәа. Уи иабзоураны иахьа иҭацәу Дали Ҵабали еиҭа нхарҭа ҭыԥны иҟаларын. Убри аан анхацәа арахә анырҵарцаз, ирыҭатәуп ацхыраара, акредит маҷқәа рыла аферма хәыҷқәа рзыргылатәуп. Уи анаҩс раалыҵ аҭиразы адгылара ҟаҵатәуп. Аҵьармыкьаҿы инаганы аҭира адагьы, иҟазароуп акәаци ахш-харҵәи ахьыҟарҵо анаплакқәа, анхацәа раалыҵ наганы иахьрырҭаша. Ари зегьы азы иаҭахым миллиардла аинвестициақәа, ҳәа иаҵишьуеит Аб Дараҭ иажәа хыркәшо.

Арахәааӡара Аԥсны арҿиара зҭаху, наԥ зыдкылатәу хырхарҭоуп. Ганкахьала аусура цоит. Анхацәа ирымоуп алшара аҳәынҭқарра аҟынтә ацхыраара аиура. Лаврент еиԥш иҟоу, зус ҭакԥхықәрала иазнеиуа ауаа рхыԥхьаӡара есааирагьы ирацәаҩхалароуп.

Иҿыцу ахкы аҟны...

Раԥхьатәиқәа иреиуоу

Март мзы алагамҭазтәи амшқәа руак азы Шәача ақалақь аҟны имҩаԥысуаз еинааланы аҵаақәшьқьраарзы атәылаҿацәтә еицлабрақәа рҟны аԥхьахә даԥсахеит, актәи аспорттә ахәҭашьа ауснагӡа ала иқәгылоз, хҭәылазы иҿыцу ари аспорт хкы зҽазԥызшәо раԥхьатәиқәа ируаӡәку, Краснодартәи атәылаҿацә аспорттә зыҟаҵара арегионалтә ҭыԥ хада аҟны аҽазыҟаҵарақәа ирхысуа, 15 ш. зхыҵуа аԥсуа арԥыс Захар Кьахьба.

Иблахкыгоу аланарԥшыра

Шәача ақалақь аҟны

Аҟәатәи актәи ахәыҷтәықәыԥштә спортшкол аҟны имҩаԥысит ирацәам аамҭақәак раахыс араҟа иаԥҵоу, ҳреспубликаҿы макьаназы инарҭбааны аларҵәаара змоуц, аха анҭыҵ имаҷым алҵшәақәа аазырԥшхьоу, асахьаркыратә гимнастика аҽазыҟаҵара агәыԥқәа рылахәҵәа рылшарақәеи досу разыҟаҵара аҩаӡара аарԥшреи иазкыз «Раԥхьатәи ашьаҿақәа» ҳәа хьӡыс измаз аиндаҭлаарақәа.

Уи ҿаладырхәит 50-ҩык инарзынаԥшуа ари аҟазара хкы, рықәыршәаны. «Актәи ақәыԥштә хәҭашьа» ауснагӡала иқәгылеит, қәрала 7-13 ш. ирыбжьанакуа агәыԥқәа рааӡамҭацәа: Боциева Алина, Шьынқәба Лиа, Клиубина Ангелина, Тиапкина Марина, Луц Викториа, Багателиа Алиссандра, Левинскаиа Варвара... «Ахԥатәи ахәҭашьа» анагӡарала рхы аадырԥшит, 5ш. зхыҵуа Адлеиба Анисиеи, 9ш. ирҭоу Ԥилиа Мариеи. «Иқәыԥшӡоу агимнаст ахәҭашьа» ауснагӡала ахәаԥшцәа дыршанхеит зықәра 5-7 ш. ирыбжьанакуа ԥшьҩык аҭыԥхацәа хәыҷқәа: Лакоба Сибилла, Кмузова Иасмина, Ариутиуниан Адель, Чачибаиа Софиа.

Зшьаҿеихгара раԥхьатәиу агимнастцәа хәыҷқәа рықәгылара, рҭа-

зҿлымҳара ҳаракыла «анапахьы аагара» зҽазызшәо ахәыҷқәа.

Иблахкыгаз урҭ рықәгыларақәа мҩаԥысуан еиуеиԥшым аспорттә хәҭашьақәа руснагӡақәа инаацәа рнаҩсгьы иаҭааит аспортшкол анапхгара, ақалақь Ахадара аҵара аусбарҭа аусзуаҩцәа, еиуеиԥшым ауаажәларратә еилазаарақәа рхаҭарнакәа уҳәы ауаа рацәа.

«Аиҩызара ахраҿа»

Новосибирск ақалақь аҟны,- апрель 22-28 рзы имҩаԥысраны иҟоу, 14ш. зхыҵуа аҭыԥҳацәа рыбжьара анапыламԥыл асразы жәларбжьаратәи аицлабрақәа «Аиҩызара Ахраҿа-14» иалахәхоит Аԥснытәи акомандагьы. Ф- ҳәынҭқаррак: Урыстәыла, Ермантәыла, Казахстан, Монголиа, Узбекистан, Аԥсны ркомандақәа еидызкыло арҭ аиндаҭлаарақәа мҩаԥысуеит «Адунеи еидызкыло ахәмарра» ҳәа девизс ирыманы.

Ааигәа имҩаԥгаз аҵәҭаԥсарала еилкаахеит Аԥснытәи акомандагьы ақалақьқәа Челиабинск, Мичуринск, Сыктывкар рхаҭарнакцәгьы шеиднакыло агәыԥ «С». Ирзеизҕьаҳшьап нас, ақәҿиарақәа!

А. Амзацба

АПСНЫМЕДИА

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

аҳел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҳыҳҳых: Аҳсны, Аҳӕ аҳ, Ажӕанба имҳа, 9

Аредактор хада
Ахра АНҲҲАБ

Агазеҳ адҳала иҳым астатиа ахәаредакциа иазшӕаҳом. Агазеҳ ахә–20 мааҳ.